

KÜSKÜN GÖZƏLÇƏLƏRİMİ XATIRLAYARKƏN.

Doxsan yaşım tamam olan gün özümə hədiyyə etmək qərarına gəldim – gənc bakirə qızla dəli bir eşq gecəsi keçirmək. Keçmiş zamanlarda əlinə «təzə-tər» qızlar düşən kimi öz xeyirxah müştərilərinə xəbər verən gizli görüş evinin sahibəsi Rosa Kabarkası xatırladım. Mən onun iyirənc təkliflərinə şirnikmirdim, o isə mənim prinsiplərimin təmizliyinə inanmırdı. «Əxlaq zamana baxır, – o, bədxahcasına gülümsəyirdi, – vaxt gələr, özün əmin olarsan». Rosa məndən azca kiçik idi və çox illərdi ondan xəbər-ətər eşitməmişdim, ola bilsin, artıq ölmüşdü. Ancaq elə ilk kəlmədən səsini telefonda tanıdım və salamsız-filansız dedim:

– Bu gün – hə.

O, köks ötürdü: ay tənha qoca, iyirmi ildə itib-batmışsan və yalnız ona görə qayıtmışsan ki, mümkün olmayanı xahiş edəsən. Ancaq onun peşəsi öz sözünü dedi, seçmək üçün mənə bir yığın variant təklif elədi, di gəl, əfsus, hamısı istifadə olunmuşlardı. Mən israr etdim, bakirə qız olmalıdır, özü də bu gecə. Rosa təşvişlə soruşdu: «Sən nəyi sınaqdan keçirmək istəyirsən?» «Heç nəyi, – o, mənim ən yaralı yerimə toxunmuşdu, – nəyi bacardığımı, nəyi bacarmadığımı özüm yaxşı bilirəm». O, halını pozmadan dedi ki, müdriklər çox şeyi bilirlər, ancaq hər şeyi yox: «Dünyada bir qız qalıbsa, o da sən kimi Qız bürcü altında doğulanlardır. Sən niyə əvvəlcədən mənə xəbər vermirdin?» «Təb birdən gəlir», – dedim. «Ancaq gözləyə də bilər», – həmişə hər şeyi istənilən kişidən yaxşı bilən Rosa cavabımı verib soruşdu ki, «bazarı» yaxşı öyrənmək üçün ona, heç olmasa, iki gün vaxt vermək olarmı. Tamamilə ciddi surətdə etiraz etdim ki, bu cür işlərdə mən yaşda adamların hər günü ilə bərabərdir. «Olmur, olmasın, – o, tərəddüd etmədən dedi, – eybi yox, lənət şeytana, belə daha maraqlıdır, bir saatdan sonra sənə zəng vuraram».

Bunu deməsəm də olardı, çünki elə baxan kimi görünür: mən yaraşıqlı deyiləm, utancaq və ümumiyyətlə, keçmişdən qalma adamam. Ancaq belə olmaq istəmədiyimdən, özümü elə göstərməyə başladım ki, guya, hər şey əksinədir. Bu gün səhər açılanda, nəhayət, qərara aldım ki, heç olmasa, vicdanımı sakitləşdirmək üçün, əslində, necə olduğumu özümə deyim. Və Rosa Kabarkasa qeyri-adi zəngdən başladım. Çünki mən indi anlayırdım ki, bu, yeni həyatın başlanğıcı olub. Adətən adam bu yaşda dünyasını dəyişir.

* * *

Mən San Nikolas parkının güney səmtində, müstəmləkə üslubunda tikilmiş evdə yaşayıram, bütün ömrümü də bu evdə qadinsız, var-dövlətsiz keçirmişəm; valideynlərim də bu evdə yaşayıb ölüblər və mən də bu evdə, doğulduğum çarpayıda, tezliklə gəlməsini istəmədiyim bir gündə ağrısız, tək-tənha ölmək istəyirəm. Atam bu evi XIX əsrin sonunda hərəracdan alıb, alt mərtəbəni burada cah-cəlalı dükan açan italyalıların konsorsiumuna kirayəyə verib, ikinci mərtəbəni isə onlardan birinin qızı, Motsartın gözəl ifaçısı, poliqlot və haribaldıçı Florina de Dios Karqamantosla xoşbəxt yaşamaq üçün özünə saxlayıb. Bu gözəl qadının şəhərdə heç kimdə olmayan bir cəhəti də vardı: o, mənim anam idi.

Gipslə suvanmış tağları, şahmatvari yığılmış florensiya mozaikalı döşəməsi olan bu ev geniş və işıqlıdır; şüşəli dörd qapı evi qurşayan eyvana çıxır, anam mart axşamlarında öz italyan əmiqızları ilə burada məhəbbət ariyaları oxuyurdu. Eyvandan San Nikolas parkı, kilsə və Xristofor Kolumbun heykəli, bir az uzaqda sahildəki çaxır zirzəmiləri, onlardan arxada isə mənəşəbində 20 liq yayılıb saxələnən, yatağına sığmayan böyük Maqdalena çayı görünür. Evin yeganə nöqsanı – gün ərzində növbə ilə bütün pəncərələrdən boylanan günəşdir, ona görə hamısına pərdə asmaq lazım gəlir ki, siesta vaxtı od tutub yanan ala qararıqlıqda birtəhər yata biləsən. Otuz iki yaşında tək qalanda valideynlərimin otağına köçdüm, kitabxananın qapısını açıb, həyatda mənə lazım olmayacaq hər şeyi satmağa başladım və aydın oldu ki, kitablardan və üstünə val qalaqlanmış pianoladan başqa hər şey elə artıq imiş.

Mən qırx il «Diario de-la-Pas» üçün xəbərlər hazırlamaqla məşğul olmuşam, işim qısa dalğalarda, ya Morze əlifbasında səmanın ənginliklərinə yayılan dünya xəbərlərini tutub, yerli əhaliyə çatdırmaq idi. Bu gün yaşamaqdan çox, artıq ölüb getmiş peşəyə görə aldığım təqaüdlə candərdi sürünürəm; latın və ispan qrammatikasından dediyim dərslərə görə mənə ondan da az pul verirlər, artıq yarım əsrdir yorulmadan hər bazar yazdığım məqalələrə görə, demək olar ki, heç nə, məşhur ifaçılar gələndən-gələnə çap etdirdiyim musiqi və teatr haqqındakı məlumatlara görə isə, ümumiyyətlə, heç nə vermirlər. Başqa bir işlə məşğul olmamışam, ancaq yazmışam, intəhası, məndə xüsusi bir qabiliyyət, istedad yoxdur, dramaturgiya kompozisiyasının qanunlarından qəti xəbərsizəm və yalnız ona görə bu işə baş qoşmuşam ki, ömrüm boyu oxuduğum saysız-hesabsız kitabdan öyrəndiyim biliklərin gücünə inanmışam. Kobud desək, mən – nəslimin şan-şöhrətsiz davamçısıyam, əgər başıma gələn və bu xatirələrdə danışacağım o böyük məhəbbət olmasa idi, gələcək nəsillərə məndən heç nə qalmayacaqdı.

Həmişəki kimi doxsan yaşında da ad günüm səhər saat beşdə yadıma düşdü. Həmin gün yeganə işim «Diario de-la-Pas»-ın bazar sayı üçün məqalə yazmaq idi. Özümü xoşbəxt saymamaqdan ötrü ideal səhər idi: hava işıqlaşandan sümüklərim sızıldayırdı, dalım alışıb-yanırdı, üstəlik də, üç aylıq quraqlıqdan sonra ildırım çaxırdı. Qəhvə hazır olana kimi yuyundum, sonra bir fincan ballı qəhvə içdim, moniokadan hazırlanmış içi cəmli iki kökə ilə qəlyanaltı edib, kətan ev kostyumumu geyindim.

Həmin gün məqalənin mövzusu, əlbəttə ki, mənim doxsanilliyim idi. Heç vaxt yaş haqqında fikirləşməmişdim. Nə qədər sular axıb... Aylar, illər gəlib keçib...

Uşaq vaxtı eşitmişdim ki, adam öləndə onun saçlarında yuva salmış bitlər öləninin doğmalarına xəcalət verərək, yastığın üstü ilə dəhşətlə qaçırlar. Bu, məni o qədər heyrətləndirmişdi ki, məktəbə gedəndə saçımı dibdən qırxdırıb, itlər çimizdirilən cod sabunla keçəlimi yumuşdum. Başqa sözlə desək, uşaqlıqdan utancaqlıq hissinin məndə ölüm haqqında təsəvvürdən yaxşı formalaşdığını indi anlayıram.

Artıq bir neçə aydır, yubiley məqaləmin, bir qayda olaraq, ötən illər haqqında sızıltı yox, qocalığın mədhi olacağını düşünürdüm. Hansı məqamda qocaldığımı dərk etdiyimi xatırlamağa başladım, belə çıxdı ki, bu günə lap az qalmış. Belim ağrıtında mənim qırx iki yaşım var idi, çətin nəfəs alırdım, durub həkimə getdim. O, ağrılarımı əhəmiyyət vermədi: «Sizin yaşınız üçün normal haldır», – dedi. Mən onda yaşımı yada salıb, ilk dəfə qocalıq haqqında düşündüm, ancaq çox tezliklə bunu untdum. Hər gün yeni bir ağrı ilə oyanmağa vərdis etdim, illər keçirdi və hər gün bir başqa yerim bir başqa cür ağrıyırdı. Hərdən mənə elə gəlirdi, ölüm qapının ağzını kəsdirib, ancaq o biri gün ağrılar yerli-dibli yoxa çıxırdı. Məhz o vaxtlar kimsə dedi ki, qocalığın ilk əlaməti – adamın atasına oxşamağa başlamasıdır. Onda düşündüm, görünür, əbədi cavan qalmağa məhkumam, çünki mənim at profilim heç vaxt nə atamın sərt qərəibli profilinə, nə də anamın Roma imperatoruna xas profilinə oxşayacaq. Məsələ ondadı ki, ilk dəyişikliklər elə yavaş gedir, adam bunu hiss etmir, daxilən özünü əvvəllər olduğu kimi görməkdə davam eləyir, başqaları isə ona baxdıqca bu dəyişikliyi seziirlər.

Beşinci onillikdə ilk yaddaş pozuntularını hiss edəndə, qocalığın nə olduğunu anlamağa başladım. Eynəyimi öz üstümdə tapana qədər bütün evi alt-üst edirdim, ya gözümdə eynək düşün altına girirdim, ya da uzağı göstərən eynəyi çıxarmadan yaxını göstərən eynəyi taxırdım. Elə oldu ki, bir dəfə yediyimi unudub, ikinci dəfə səhər yeməyi yedim və dostlarıma bir həftə əvvəl danışdığımı təkrar söyləyəndə onların necə narahat olduğunu sezdim. Yaddaşımda o vaxta qədər tanış sifətlərin və adların siyahısı var idi, ancaq onlarla görüşdüyüm vaxt sifətlərlə adları birləşdirə bilmirdim.

Seksual mənada yaş heç vaxt məni qayğılandırmayıb, çünki imkanlarım məndən çox qadınlardan asılı olub – nəyi, necə, nə vaxt etmək lazım olduğunu onlar bilirlər. Xırda bir uğursuzluqla qarşılaşan kimi həkimə qaçan səksən yaşlı uşaqlara indi gülməyim gəlir, onların xəbəri yoxdur ki, doxsanda lap betər olacaq, ancaq artıq əhəmiyyəti olmayacaq: bu risk – sağ olduğunun əvəzidir. Və həyatın təntənəsi elə ondadır ki, qocaların yaddaşı ikinci dərəcəli şeyləri yadda saxlamır və çox nadir hallarda əsl mənada əhəmiyyətli olan şeylər sarıdan bizə naxələflik eləyir. Siseron bunu bir kəlmə ilə ifadə eləyib: «Elə bir qoca yoxdur ki, xəzinəsini harada gizlətdiyini unutsun».

Avqust günəşi parkdakı badam ağaclarının arasından şaxıyanda və quraqlığa görə bir həftə gecikmiş poçt daşıyan çay gəmisini uğultu ilə liman kanalına girəndə bu və digər düşüncələrlə öz qeydlərimin ilk

qaralamasını bitirdim. Mən fikirləşdim: bax budur, doxsan yaşım üzüb gəldi. Bilmirəm niyə, heç vaxt da bilməyəcəm, ancaq mənim şərəfimə bir dəli gecə təşkil etmək üçün Rosa Kabarkasa zəng etmək qərarına gəlməyim, yəqin, hər şeyi uçurub dağıdan xatirələri bir növ ovsunlamaq istəyindən doğmuşdu. Artıq illərdi sevimli Latın Amerikasını müəlliflərinin dönə-dönə oxuduğum kitabları arasında dolaşaraq və klassik musiqiyə dalaraq, öz bədənimlə sülh şəraitində yaşayırdım, amma həmin gün məni elə bir istək çulğaladı ki, bunu Allahdan gələn əlamət saydım. Telefon danışığından sonra daha yaza bilmədim. Kitabxananın səhərlər gün vurmayan küncündən tor yelləncək asıb uzandım, əzab dolu intizar isə sinəmi sıxırdı.

Mən hər cəhətdən qabiliyyətli, əlli yaşında vərəmdən ölənin anamın, halal yaşayan, ömründə səhv etməyən və Mingünlük müharibəyə, eyni zamanda, keçən əsrin xeyli vətəndaş müharibəsinə son qoymuş Neerland müqaviləsinin imzalandığı gün dan yeri söküləndə öz dul yatağında keçinən atamın erköyün uşağı idim. Sülh şəhəri gözlənilmədən və arzu edilməyəcək dərəcədə dəyişdi. Bekar qadınlar dəstə-dəstə, ürəyimə bu qədər doğma olan, işıqlı saf havasına, sakinlərinin gözəl xasiyyətinə görə özünükülərin də, özlərinin də sevdiyi bu şəhərin sonradan Abelo, indi isə Kolumb prospekti adlanan Geniş küçəsindəki köhnə çaxır zirzəmilərini kefli havasına doldururdular.

Heç bir qadınla pulsuz yatmamışam, nadir hallarda qeyri-peşəkarlarla iş görəndə də sözlə, ya güclə, hətta zibilliyə atmalı olsalar belə, yenə onları pul götürməyə razı salmışam. İyirmi yaşından onların hesabını aparmağa başladım, hamısının adını, yaşını, görüş yerini, qıyası – şəraiti və hər birinin üslubunu yazırdım. Əlli yaşına çatanda, ən azı bir dəfə olduğum qadınların sayı siyahıda beş yüz on dördə çatmışdı. Bədən artıq bu zıppazıpa dözməyəndə yazmağı tərgitdim, hesabı beynimdə davam etdirdim. Mənim öz əxlaq qaydalarım var idi. Heç vaxt dəstə halında və adamların gözü qabağında cinsi əlaqədə olmamışam, heç vaxt sirlərimi heç kimlə bölüşməmişəm, bədənimin və ruhumun sərgüzəştlərini heç kimə danışmamışam, çünki cavanlıqdan bilmişəm ki, bunların heç biri cəzasız qalmır.

Yeganə qəribə, illərlə davam edən əlaqəm vəfalı Damiana ilə olub. Damarlarında hindu qanı axan qıvrıq, utancaq bu qız, az qala, uşaq idi, qısa və qətiyyətlə danışırdı, mən yazı yazanda narahət etməmək üçün evdə ayaqyalın gəzirdi. Yadımdadır, dəhlizdə tor yelləncəkdə uzanıb, «Əndəlüs qaməti» kitabını oxuyurdum, təsadüfən gözüüm ona sataşdı, əyilib paltar yuyurdu, qısa yubkası yuxarı dartılıb, baldırlarını açıqda qoymuşdu. Canıma istilik gəldi, onun üstünə atıldım. «Of, senyor», – o, yanıqlı-yanıqlı hıçqırdı. Onu alçaltdığıma görə özümü alçalmış hiss edib, ən bahalı fahişələrin o vaxtkı qiymətindən ikiqat artıq pul vermək istədim, di gəl götürmədi, onda mən onun məvacibini artırmalı oldum ki, ayda bir dəfə – paltar yuyanda bunu təkrar eləyim.

Haçansa düşündüm ki, bu yataq hesabı mənim düşkün həyatım haqqında hekayətin təməli ola bilər, adı da, elə bil, göydən düşdü: «Küskün gözəlçələrimi xatırlayarkən». Mənim göz qabağında həyatım, əksinə, az maraqlı idi: atasız-anasız yetim, gələcəyi olmayan subay, ortabab jurnalist, Kartaxena de İndiasdakı Çiçək oyunlarının dördqat finalçısı və eybəcərlikdə tayı-bərabəri olmayan bir adam kimi karikaturaçıların sevimli obyektidir. Qıyası: puç olmuş həyat və bu həyat on doqquz yaşında anamın əlimdən tutub, ritorika və ispan dili dərslərində yazdığım məktəb həyatından bəhs edən məqaləmin çap olunub-olunmayacağını biləcəyini öyrənmək üçün məni «Diario de-la-Pas»a apardığı gündən əyri getdi. Məqalə bazar sayında məktəb direktorunun gələcəyimə böyük ümidlər bəslədiyindən dəm vurduğu ön sözü ilə çap olundu. İllər keçəndən sonra biləndə ki, anam həmin və sonrakı yeddi nəşr üçün pul verib, xəcalət çəkmək artıq gecdi, o vaxta qədər mənim həftəlik köşəm daha ayaq tutmuşdu, bundan başqa, xəbər tərtibatçısı və musiqi tənqidçisi idim.

Bakalavr dərəcəsi və əlaçı diplomu alan kimi, üç kollecdə ispan və latın dilindən dərslər deməyə başladım. Mən lazımı təhsili olmayan, işə həvəssiz yanaşan və valideynlərinin zülmündən qurtulmaq üçün məktəbə getməyin ən asan çıxış yolu olduğunu düşünən bədbəxt uşaqlara bir damcı da rəhmi gəlməyən pis müəllim idim. Eləyə bildiyim bir şey var idisə, o da sevdiyim misraları taxta xətkəşin qorxusu altında onlara əzbərlətməkdə: «İndi bütün gördüklərin, Fabio, dağlar, kədərli tərə, tərki edilmiş vadi bir zamanlar şöhrətli İtaliko adlanırdı». Yalnız qocalandan sonra şagirdlərimin mənə verdiyi iyirənc

ayamadan xəbər tutdum: Kədərli Təpə.

Vəssalam, həyat mənə bunları verdi, daha çox şey əldə etmək üçün isə heç nə etmədim. Dərsarası fasilədə tək nahar eləyirdim və saat altıda ulduzlu səmadan siqnallar tutmaq üçün redaksiyaya gəlirdim. Saat on birdə, redaksiya bağlandıqdan sonra isə mənim əsl həyatım başlayırdı. Həftədə iki-üç dəfə gecəni Çin məhəlləsində keçirirdim, özü də elə cürbəcür adamlar arasında ki, iki dəfə ilin müştərisi elan olunmuşdum. Yaxınlıqdakı «Roma» kafesində şam eləyəndən sonra bəxtə-bəxt hansısa bir fahişəxananı seçib, arxa qapıdan sivişib içəri keçirdim. Mən oraya kef çəkmək üçün gedirdim, amma vaxt ötdükcə bu mənim işimin bir hissəsinə çevrildi, çünki belə yerlərdə siyasət qurdlarının dili açılırdı, onlar bir gecədə öz məşuqələrini dövlət sirlərindən əgah eləyirdilər, heç fikirləşmirdilər ki, karton arakəsmələrin arxasında onlara geniş ictimaiyyət qulaq asır. Elə bu üsulla – başqa nə cür ola bilərdi – bildim ki, mənim qayğısız subay həyatımı Karmen küçəsindəki yetim oğlan uşaqlarının köməyi ilə soyutduğum uşaqbazlıq həvəsimlə izah edirlər. Başqa şeylər kimi bunu da unutmamaq mənə qismət oldu, çünki elə orada özüm haqqında xeyli yaxşı şeylər də eşitdim və bunu lazımcınca qiymətləndirdim.

Mənim heç vaxt yaxın dostum olmayıb, isinişə bildiyim təkəmsəyrək dostlar da artıq Nyu-Yorkda idilər. Başqa sözlə desək, ölmüşdülər, çünki, mənə, öz keçmiş həyatları haqqında həqiqəti çeynəməmək üçün dərddli ürək sahibləri məhz oraya yollanırlar. Təqəüdə çıxandan sonra işim azaldı, cümə günləri günün ikinci yarısında qəzetə məqalə aparırdım, bir də bəzi faydalı məşğuliyyətlərim olurdu: «Bell Artes» zalında konsertlər, əsasını qoyduğum üzvü olduğum və İncəsənət mərkəzində rəsm sərgiləri, ictimai abadlıq cəmiyyətində mühazirə, arabir də «Apollo» teatrında Fabreqasın filmlərinin nümayişi kimi mühüm işlər. Gəncliyimdə yay kinoteatrlarına gedirdim; orada ay tutulmasını müşahidə etmək də, eyni uğurla qəfil yağan leysan nəticəsində ikitərəfli sətəlcəm olmaq da mümkündür. Ancaq mənə filmlərdən çox, bilet qiymətinə, bəzən müftə, bəzən də borca verən gecə quşları maraqlandırır. Qısa, kino – mənim janrım deyil. Şirli Templin ədəbsizliyinə sitayiş isə, ümumiyyətlə, mənim səbir kasamı daşdıran son damcı oldu.

Otuz yaşına qədər vur-tut dörd dəfə Çiçək oyunlarına getmək üçün Kartaxena de-İndiasa səfər etmişəm, bir dəfə də Sakramento Montelanın dəvəti ilə onun fahişəxanasının tənənəli açılışında iştirak üçün murdar bir gecədə motorlu qayıqla Santa Mariyaya üzmüşəm. Evdəki həyatıma gəlincə, vasvası deyiləm və az yeyirəm. Damiana qocalandan sonra yemək hazırlamağa gəlmədi, o vaxtdan mənim daimi yeməyim redaksiya bağlandıqdan sonra «Roma» kafesində yediyim kartov tortili oldu.

Beləliklə, doxsanilliyim ərəfəsində Rosa Kabarkasın zəngini gözləyərək nahar etmədim, kitab oxumağa da səbrim çatmadı. Günorta saat ikidə, dəhşətli istidə cırcıramaların səsi aləmi başına götürmüşdü və günəş açıq pəncərəyə yaxınlaşırdı, ona görə tor yelləncəyin yerini üç dəfə dəyişəsi oldum. Mənə həmişə elə gəlirdi ki, anadan olduğum gün ilin ən isti günüdür və bununla barışmışdım, ancaq həmin gün istiyə dözmək mümkün deyildi. Saat dördüdə Pablo Kazalsın ifasında İohan Sebastyan Baxın violonçel üçün yazdığı altı süitasının köməyi ilə özümə gəlməyə çalışdım. Onları musiqidə ən müdrik adam sayıram, di gəl həmişə sakitləşdirirdiyi halda, indi bu musiqi mənə ruh düşkünlüyü yaratdı. Bir az hay-küylü saydığım ikinci süitada mənə mürgü basdı və yuxuda violonçelin iniltisi sahildən aralanan gəminin ürəksıxıcı fit səsinə qarışdı. Demək olar, dərhal da telefon zənginə oyandım və Rosa Kabarkasın kallaşmış səsi mənə həyata qaytardı. «Axmaqların bəxti gətirir, – o dedi. – Bir dənə kəklik tapmışam ki, sən istədiyindən də yaxşıdır, ancaq bir əngəli var: on dörd yaşını yenidən tamam olub». «Eybi yox, altını dəyişərəm», – onun nəyə işarə vurduğunu anlamadan zarafat etdim. «Söhbət səndən getmir, – qadın dedi, – bəs mənim üç il həbsxanada yatmağımın haqqını kim verəcək?»

Heç kim haqq verəsi deyildi, o da ola Rosa Kabarkas. O, öz çörəyini məhz azyaşlıların hesabına çıxarırdı, onlar dükanda açıq satılan mal idilər, onun yanında qızlar ilk addımlarını atırdılar və daha sərt peşəkar həyatı yaşamaq üçün məşhur Qara Eufemiya fahişəxanasına keçənə qədər onların şirəsini sıxıb çıxarırdı. Rosa Kabarkas heç vaxt cərimə ödəmirdi, çünki onun evi qubernatordan tutmuş meriyanın sonuncu dəftərxana siçovuluna qədər, yerli hakimiyyətdə kim Kim, hamısı üçün behişt idi və çətin təsəvvür etmək olardı ki, qanunu istədiyi kimi pozmağa bu fahişələr fahişəsinin gücü çatmasın. Onun gec oyanmış vicdanı, görünür, öz xidmətini baha satmaq məqsədi güdüdü: nə qədər

təhlükəlidir, bir o qədər bahadır. Əngəl əlavə iki peso ilə aradan qaldırıldı, danışdıq ki, saat onda nağd beş peso ilə onun evinə gəlirəm və pulu qabaqcadan ödəyirəm. Bir dəqiqə də tez olmaz, çünki qız kiçik qardaşlarını yedirib yatızdırmalı və yel xəstəliyindən əziyyət çəkən anasını yatmaq üçün hazırlamalıdır.

Dörd saat qalmışdı. Vaxt keçdikcə ürəyim acı köpüklə dolurdu, bu da məni nəfəs almağa qoymurdu. Vaxtı qısaltmaq üçün geyinib hazırlaşmaqla başımı qatmağa çalışdım. Əgər hətta Damiana da deyirsə ki, senyor yepiskop kimi geyinirəm, təbii, bunda fəvqəladə bir şey yoxdur. Ülgüclə üzümü qırxdım, gün qızdırmış suyun borulardan axıb getməsi üçün duşda gözləməli oldum. Ancaq dəsmalla qurulanana kimi yenə tərlədim. Gecə məni gözləyən hadisəyə uyğun geyindim: ağ kətan kostyum, göy zolaqlı, yaxalığı nişastalı köynək, Çin ipəyindən qalstuk, sinkli ağ boya ilə təzələnmiş ştibletlər və kostyumun yaxasındakı ilgəyə taxılmış saf qızıldan zəncirli saat. Sonda bir qarış balacalaşdığım bilinməsin deyərək, şalvarın belini içəri qatladım.

Hamı məni simic kimi tanıyır, çünki belə evdə yaşadığıma görə kasıb olduğuma inanmırlar, ancaq doğrusu, bu cür gecə cibimə uyğun deyil. Çarpayımın altındakı sandıqçada saxladığım puldan otağa vermək üçün iki peso, fahişəxananın sahibəsi üçün dörd, qız üçün üç, şam yeməyi və başqa xırda xərclər üçün özümə beş peso götürdüm. Başqa sözlə desək, bazar sayında çap olunan məqalələrimə görə qəzetin ödədiyi həmin on dörd pesonu. Onları qurşağımdakı gizli cibə qoyub, «Lapman And Kemp-Barslay And Co» firmasının «Aqua de Florida» odekolonundan üst-başma püskürtdüm. Bu yerdə qorxu məni bürüdü, ancaq kilsə zəngi saat səkkizi vuran kimi qorxudan tərlənmiş halda əlhavasına qaralıqda pillələri düşüb, böyük ümidlər bəslədiyim nəşəli gecənin qoynuna girdim.

Hava sərin idi. Kolumb prospektində, işlək yolun ortasında cərgə ilə sıralanmış boş taksilərin arasında kişilər dəstə-dəstə toplanıb, futbol haqqında bərkədən mübahisə edirdilər. Kiçik nəfəsli orkestr siçovulqıran oleandrların çiçəklədiyi xiyabanda vals çalırdı. Notariuslar küçəsində abırlı müştəri axtaran bədbəxt fahişələrdən biri həmişəki kimi məndən siqaret istədi, mən də həmişəki kimi ona dedim: artıq otuz üç il, iki ay, on yeddi gündür ki, siqareti tərgitmişəm. «Qızıl Zıncırov»un yanından keçəndə işıqlı vitrinə baxıb, özümü hiss etdiyimdən daha qoca və pis geyinmiş gördüm.

Saat ona az qalmış taksini tutub, hara getdiyimi başa düşməsin deyərək Ümumi qəbiristanlığa sürməsinə xahiş etdim. Sürücü güzgüdə mənə baxıb, qımışaraq dedi: «Hörmətli ağa, məni qorxutmayın, Allah eləsin, mən də sizin kimi uzunömürlü olum». Qəbiristanlığın qarşısında maşından birlikdə düşdük, çünki onun xırdaş yox idi, ona görə də pulu «Qəbir»də, səhərə kimi içib, öz əziz mərhumlarını ağlayan əyyaşların toplaşdığı kasıb qəlyanaltıda xırdalamalı olduq. Hesabı üzəndə sürücü ciddi şəkildə dedi: «Ağa, ehtiyatlı olun, Rosa Kabarkasın evi çoxdandır əvvəlki ev deyil». Ona minnətdarlıq etməkdən savayı əlacım qalmadı və hamı kimi möhkəm surətdə inandım ki, Kolumb prospektindəki taksini sürücülərinin bilmədiyi şey yoxdur.

Bir vaxtlar gördüyümdən əsər-əlamət qalmamış kasıblar məhəlləsinə girdim. Həmin enli, gündən qızmış qumlu küçələr, qapıları taybatay açıq, divarları yonulmamış taxtadan, damları acı palma yarpaqları ilə döşənmiş və həyətlərinə çınqıl tökülmüş evlərdi. Ancaq buradakı sakinlər sakitlik və rahatlıq nə olduğunu unutmuşdular. Evlərin çoxunda cümə gününün şadyanalığı hökm sürürdü, musiqiçilər öz nağaraları və sincləri ilə evləri silkələyirdi. Kim olsa əlli sentə istədiyi qapıdan girə bilərdi, ancaq evin qarşısında, küçədə yığılana qədər oynaya da bilərdi. Mən gedə-gedə bu bahalı kostyumuma görə xəcalətdən yerə girmək istəyirdim, ancaq evinin astanasında mürgüləyən arıq mulatdan savayı heç kim mənə fikir vermədi.

– Allah amanında, ağa, – o, məni ürəkdən salamladı.

Ona nə cavab verə bilərdim? Yalnız minnətdarlıq etdim. Diki çıxana qədər nəfəsimi dərmək üçün üç dəfə dayanmalı oldum. Üfüqdən qalxan mis rəngli iri ayı gördüm, bu yerdə məni sancı tutdu, qorxdum, ancaq keçib getdi. Küçənin sonunda evlərin qurtarıb, meyvə ağaclarının başladığı yerdə Rosa Kabarkasın dükanına girdim.

Bu artıq həmin Rosa Kabarkas deyildi. Bir zamanlar nəhəng bədən quruluşuna, həm də öz məkanında eşq alovunun öhdəsindən cəldliklə gələ bildiyinə görə biz hətta onu yangınsöndürmə xidmətinin

serjantı rütbəsi ilə təltif etmək istəyirdik. Ancaq tənhalıq onu yumağa döndərmişdi, dərisini qırırdı və səsinə elə nazılmışdı ki, bu nəhəng qadın qoca qıza oxşayırdı. Əvvəlki Rosadan birçə əla dişləri qalmışdı və onlardan birinə nazlanmaq üçün qızıl qapaq saldırmışdı. O, əlli il bir yerdə yaşadığı ərinə yas saxlayırdı və bu matəm qiyafəsinə əngəlli işində ona kömək edən yeganə oğlu üçün qara yas şlyapası da əlavə olunmuşdu. Təkcə parıltılı, qəddar gözləri diri qalmışdı və ondan başa düşdüm ki, əslində, o dəyişməyib.

Dükanın divarındakı lampa zorla közəridi, hamının bildiyi və görməzliyə vurduğu məşğuliyyətini, heç olmasa, ört-basdır etmək üçün də rəflərdə mal yox idi. Mən sakitcə içəri girəndə Rosa Kabarkas müştərini ötürürdü. Bilmirəm, o, məni, doğrudanmı, tanımadı, yoxsa özünü elə göstərdi. Onun boşalmasını gözləmək üçün skamyada oturdum və hər şeyin necə baş verdiyini yadıma salmağa çalışdım. Gözəl çağlarımızda o, bir neçə dəfə mənim dadıma çatmışdı. Yəqin, Rosa fikrimi oxudu, çünki dönüb mənə elə zənlə baxdı ki, narahat oldum. «Vaxt sənə toxunmayıb», – o, qüssə ilə köks ötürdü. Onun könlünü almaq istədim: «Sənə isə toxunub, ancaq yaxşı mənada». «Ciddi sözümdür, – dedi, – ölüvay at sifətin həтта bir az canlanıb». «Yəqin, başqa evlərdə otlamağımındandır», – mən onu sancdım.

«Qız saat ondan otaqdadı, – o dedi. – Gözəl, təmiz, tərbiyəli qızıdır, ancaq qorxudan ölür, çünki Qayırdan olan yükdaşıyana qoşulub qaçan bir rəfiqəsini iki saat özünə gətirə bilməyiblər. Bu da aydındır, – Rosa öz ehtimalını irəli sürdü, – bu qayırlılar məşhurdular, onlar erkək eşşəyə qoduq saldırırlar. – Və yenə məsələyə qayıtdı: – Yazıq qız, üstəlik, hələ fabrikdə də can qoyur, düymə tikir». Bu mənə elə də ağır iş kimi görünmədi. «Kişilər belə fikirləşir, – o etiraz etdi, – bu, daş qırmaqdan ağır işdi». Bir də etiraf etdi ki, ona bromla pişikotu qarışığı içirdib və qız indi yatır. Fikirləşdim ki, bu rəhmdillik, giley-güzar qiyməti qaldırmaq üçün növbəti kələkdir, ancaq o dedi yox, mənim sözüüm sözdür. Onun pozulmaz qanunu yenə qüvvəsində idi: hər xidmətə görə – sikkə ilə və əvvəlcədən ayrıca hesab. Bax belə.

Həyətin ortası ilə onun arxasınca getdim və tərəvətini itirmiş dərisi, adi pambıq corab geydiyi şişmiş ayaqlarını yerə necə çətin basması məni yumşaltdı. Bədirlənmiş ay səmanın ortasına çatmışdı və dünya, elə bil, göy sulara qərç olmuşdu. Onun evinin yaxınlığında şəhər hökumətinin dəvət etdiyi musiqiçilər üçün palma budaqlarından döşəmə düzəldilmişdi, ətrafda dəri oturacaq və çoxlu kətil var idi, tor yelləncəklər asılmışdı. Arxasından meyvə bağlarının başladığı həyətdə kərpicdən tikilmiş, ancaq ağardılmamış, quşların girməməsi üçün pəncərələrinə tor vurulmuş altı otaq baxırdı. Yeganə tutulmuş otaq əlaqaranlıqda itmişdi və Zənci Tonya radioda uğursuz məhəbbətdən oxuyurdu. Rosa Kabarkas nəfəsini dərdi: «Boloro – həyatdır». Mən onunla razı idim, ancaq indiyə kimi bunu yazmağa cürət etməmişdim. O, qapını itələyib, otağa girdi və dərhal da qayıtdı. «Hələ də yatır, – qadın dedi. – Bədəni istədiyi qədər doyunca yatmasına imkan versən, yaxşı olar, sənə gecən onunkundan uzundur». Mən çəşqinlik içində idim: «Səncə, bəs mən nə etməliyəm?» «Özün bilərsən, – onun halını pozmaması yerinə düşmürdü, – elə ona görə də müdriksən». Rosa dönərək, məni dəhşət içində tək qoydu.

Qaçmağa yer yoxdu. Mən otağa girdim ürəyim az qalırdı sinəmdən çıxsın və qızı anadangəlmə çılpaq vəziyyətdə iri, yad çarpayıda məsumcasına yatan gördüm. O, böyrü üstə üzünü qapıya uzanmışdı, üstədən düşən gur işıq onda gizlin bir yer qoymamışdı. Mən çarpayının qırağında oturub, bütün beş hissiyyətimlə gördüklərimi canıma hopduraraq, heyranlıqla ona tamaşa eləyirdim. Onun qarabuğdayı bədənindən hərərət yağırı. Görünür, onu hazırlamışdılar, başından qasığındakı narın tüklərə qədər yuyub, bəzək-düzək vurmuşdular. Saçlarını burmuşdular, əl və ayaq dırnaqlarına öz təbii rəngində lak çəkmişdilər, ancaq mis rənginə çalan dərisi cod idi və qulluq görməmişdi. Yenəcə çıxan döşləri hələ oğlan döşlərinə oxşayırdı, di gəl onlarda fişqırmağa hazır gizli enerji hiss olunurdu. Yəqin, yerə yüngülcə basdığı, əllərindəki kimi uzun, hissiyyətli barmaqları olan ayaqları hər tərəfdən qəşəng idi. Həтта işləyən ventilyatorun altında belə, bütün bədənində tər damcıları parıldayırdı, gecəyə yaxın isti lap dözülməz olmuşdu. Qoyma kirpikləri, sürməli qaş-gözü və şokolad rəngində bolluca boya yaxılmış dodaqları ilə ənlikli sifətini qalın düyü pudrasının altından təsəvvür etmək mümkün deyildi. Ancaq nə paltar, nə kosmetika onun xarakterini gizlədə bilər: düzgün quruluşlu burun, çatmaqas, qəşəng ağız.

Fikirləşdim: zərif, döyüşkən cöngədir ki var.

Saat on birdə həmişəki işimin dalınca vanna otağına getdim, qız öz miskin paltarını burada soyunmuşdu, ancaq stulun üstünə elə səliqə ilə yığılmışdı ki, guya, bahalı paltardı: sintetik parçadan kəpənəkli don, madapolamdan sarı tuman, kəndirlə bağlanan səndəl. Paltarın üstünə ucuz qolbaq və ucuna bənd olmuş medalyonda Məryəm ananın təsviri olan nazik zəncir qoyulmuşdu. Dodaq boyası, kirşan, açar və xırda qəpiklər olan əl çantası da burada, rəfdə idi. Hamısı elə ucuz, işlənmiş və köhnə idi ki, belə kasıblığı heç təsəvvürümə də gətirməzdim.

Əynimdəkiləri soyunub, asılıqandan elə asmağa çalışdım ki, ipək köynəyim, ütülü kətan kostyumum qırışmasın. Su dolub boşalan zəncirli çənin altındakı unitaza peşab elədim, özü də bu işi oturub gördüm. Bunu mənə hələ uşaq olanda çanağın kənarlarını batırmayım deyə Florina de Dios öyrətmişdi və təvazökarlıq nə lazım, şırnaq tarım və rəvan idi, lap azad ayğırınki kimi. Vanna otağından çıxmamışdan tasın üstündəki güzgüyə baxdım.

Güzdən mənə baxan atsifət adam ölüvay deyildi, ancaq Roma Papasının çənəsi kimi sallanmış çənəsi, şişmiş göz qapaqları və nə vaxtsa gur olan seyrəlmiş saçları ilə qaşqabaqlı idi.

– Zibil, – mən ona dedim. – Əgər mənə sevmirsənsə, axı mən neyləyə bilərəm?

Qızı oyatmamağa çalışıb, soyunmuş halda çarpayının qırağında oturdum, qırmızı işıqın aldanışlarına öyrəşmiş gözlərimi onun hər qarışında gəzdirdim. Şəhadət barmağımı tərlə boynunun dalına çəkdim, o, arfanın simləri kimi titrədi, nəşə mızıldayıb, mənə tərəf çevrildi, acıtəhər isti nəfəsi üzümə vurdu. Burnunu tutub, azacıq sıxdım, o diksindi, başını yana çəkib, kürəyini mənə tərəf çevirdi, ancaq oyanmadı. Qəfil coşğunluq duydum və dizimlə ayaqlarını aralamağa çalışdım. İlk iki cəhdimdə yalnız dizlərini bərk-bərk sıxdı. Mən onun qulağına oxudum: «Delqadınanın çarpayısı başında mələklər durub». O, bir az boşaldı. Qan damarlarımda qaynadı və mənim öz işini yadırgamış astagəl yırtıcım uzun yuxudan sonra ayıldı.

Delqadına, canım mənim, qovrularaq ona yalvardım. Delqadına... O, kədərlə hiçqırdı, ayaqlarımdan xilas olub, arxasını mənə çevirdi və ilbiz kimi öz qabığına yığıldı. Pişikotu içmək, görünür, təkcə ona yox, mənə də yaxşı təsir etmişdi, çünki heç nə baş vermədi. Ancaq vacib deyil. Fikirləşdim ki, əgər özümü belə aciz hiss edirəmsə, belə kədərliyəmsə, üstəlik, molyusk kimi soyuğamsa, axı onu niyə oyadım.

Qüllənin zəngi düz vaxtında gecə on ikini vurdu və yeni gün – 29 avqust, şəhid Xuan Bautista günü başladı. Küçədə kimsə bərkdən ağlayırdı, ancaq ona fikir verən yox idi. Mən onun üçün dua elədim, əgər onun buna ehtiyacı vardısı və bütün yaxşılıqlara görə şükürlər etdim: «Aldanmayın, fikirləşməyin ki, sizin gözlədiyiniz, ümid elədiyiniz, gözüünüz gördüyükdən daha uzun sürəcək». Qız yuxuda inildədi və mən ondan ötrü də dua etdim: «Qoy elə belə də olsun». Sonra yatmaq üçün radionu və işığı söndürdüm.

Dan yeri söküləndə oyanıb, harada olduğumu kəsdirə bilmədim. Qız ana bətnindəki uşaq kimi qıvrılıb arxası mənə tərəf hələ də yatırdı. İçimdə dumanlı bir duyğu var idi, elə bil, onun qaranlıqda durduğunu, vanna otağında axıdılan suyun şırıldadığını eşitmişdim, ancaq ola da bilsin, bunu yuxuda görmüşdüm. Məndə nəşə yeni bir şey yaranmışdı. Şirnikdirmək üçün hiylə nə olduğunu heç vaxt bilməmişdim, məşuqəni bir gecəliyə gözəyarı, onun gözəlliyindən çox, qiymətinə görə seçmişdim və biz eşqbazlıqla eşqsiz, əksər vaxt da yarısoyunmuş vəziyyətdə və olduğumuzdan yaxşı görünmək üçün həmişə qaranlıqda məşğul olmuşduq. Həmin gecə çox böyük bir həzz kəşf etdim – mən yatan qadının bədəninə baxırdım və utancaqlıq, üzücü həvəs mənə mane olmurdu.

Saat beşdə təşviş içində oyandım, çünki mənim bazar günü məqaləm gündüz on ikidə redaksiyada masanın üstündə olmalı idi. Öz dəqiq zamanında, ay bədirlənən vaxt dalımda həmişəki acışmanı hiss edərək, bağırsağımı boşaltdım və suyu buraxmaq üçün zənciri çəkəndə duydum ki, bütün keçmiş hirs-hikkəm, incikliklərim yuyulub kanalizasiyaya axdı. Gümrah və geyinmiş halda otağa qayıdanda qız çarpayıda çəpəki vəziyyətdə uzanaraq ayaqlarını aralayıb, sübh çağının dinclik gətirən şəfəqləri altında öz bakirəliyinin şəriksiz ağası kimi yatmışdı. «Allah səni qorusun», – mən pıçıldadım. Cibimdəki pulları – özümdə qalası və ona çatası pulların hamısını yastığının üstünə qoyub, həmişəlik ayrılaraq,

alnından öpdüm. Bütün görüş evləri kimi bu ev də sübh çağı daha çox cənnətə bənzəyirdi. Heç kimlə rastlaşmamaq üçün bağa açılan qapıdan çıxdım. Küçədə, günəşin altında yenə doxsan yaşımın ağırlığını hiss etdim və bu gecənin dəqiqələrindən ölənə qədər qalan anlarımı saymağa başladım.

II.

Mən bu xatirələri güvənin, ağacqurdunun için-için yediyi rəflərin öz-özünə uçduğu kitabxanada, valideynlərimin kitabxanasından qalmış çox az şeyin əhatəsində yazıram. Cürbəcür lüğətlərim, don Benito Peres Qaldosun «Milli epizodlar» seriyasından birinci kitabı və anamın vərəmdən yaranan xəstə ovqatını anlamağı öyrəndiyim «Sehrli dağlar» bu dünyada əvvəl-axır görəcəyim işlər üçün, demə, kifayət imiş.

Qalan mebelədən və məndən fərqli olaraq, iri yazı masam, görünür, əla vəziyyətdədir, vaxt ona toxunmayıb, çünki onu ata babam, keçmiş gəmi dülgəri nəcib ağacdən düzəldib. Hətta heç nə yazmasam da, hər səhər daha yaxşı işlərə tətbiq olunası inadçılıqla, ucbatından nə qədər eşqbazlıqdan əlimin çıxdığı bu masanın arxasında otururam. Məlumat kitabları həmişə əlimin altındadır: «İspaniya Kral akademiyasının birinci illüstrasiyalı lüğəti»nin 1903-cü il nəşri iki cildə; don Sebastyan Kavarrubiasın «Kastil və ispan dilinin inciləri»; Andres Belonun qrammatikası, əgər hansısa sözün mənasını dəqiqləşdirməyə ehtiyac yaranarsa; don Xulio Kaserasın ən yeni «İdeoloji lüğət»i, əsasən antonim və sinonimlərə görə; anamın beşikdən bildiyim dilində mənə yardımçı olan Nikola Zinqarellinin «Vocabolario dela Lingua Italiana» və o biri iki dilin ulu babası olduğu üçün ana dilim hesab etdiyim latın dili lüğəti.

Yazı masamın sol tərəfində bazar günü yazdığım məqalələr üçün həmişə beş ədəd xüsusi formatlı kətan kağız və mürəkkəb üçün qumqabı olur, çünki onu indiki suçəkən yastıqdan üstün tuturam. Sağda – calamaio və qızıl uclu qələm üçün yüngül ağacdən altlıq durur, çünki hələ də əllə, qəşəng xətlə yazıram, bunu da mənə son nəfəsinə qədər notarius və vəkil işləyən ərinin ilan-qurbağa dəftərxana xəttinə oxşamasın deyə Florina de Dios öyrədib. Bir müddət əvvəl qurğuşun literlərin həcmi hesablaşmaq və mətni səhifələmək asanlaşsın deyə qəzətdən tapşırılmışdılar ki, makinada yazaq, ancaq mən bu səfeh vərdisi mənimsəyə bilmədim. Buna görə sıxılısam da, qocaman əməkdaş hüququmdan istifadə edib, yenə əllə yazırdım, sonra isə ağacdələn kimi mətni birnəfəsə makinaya döyəcləyirdim. İndi təqaüdə çıxsam belə, sıradan çıxmamışam, məni narahat etməsinlər deyə telefon söndürmək və çiynimin üstündən yazdığımı göz qoyan olmasın deyə evdə işləmək kimi yüksək imtiyazdan yararlanıram.

* * *

Mən tək yaşayıram – nə it, nə quş saxlayıram, çətin günlərimdə dadıma çatan və həftədə bir dəfə mənə baş çəkən vəfalı Damianadan savayı bir xidmətçim də yoxdur, ancaq o da küt olmağı cəhənnəm, üstəlik, fərsizdir. Anam ölüm ayağında mənə yalvardı ki, gənc ağ qadınla evlənim və bizim, ən azı, üç uşağımız, onlardan da biri qız olsun ki, bu qıza onun, ondan əvvəl anasının, nənəsinin daşdığı adı verək. Anamın xahişini unutmamışdım, ancaq gənclik dövrüm o qədər uzanmışdı ki, mənə elə gəlirdi, evlənmək heç vaxt gec deyil. O vaxta qədər ki, Pradomarda günortanın istisində, Polomares de Kastronun ailəsi yaşayan evdə qapını səhv salıb, onların kiçik qızı Ximena Ortisi siesta zamanı yataq otağında çılpaq vəziyyətdə gördüm. O, kürəyi qapıya tərəf uzanmışdı və başını elə tez döndərdi ki, gizlənməyə macal tapmadım. «Oy, üzr istəyirəm», – nəhayət, dilləndim, ürəyim isə az qalırdı sinəmdən çıxsın. Qız gülümsəyib, ceyran kimi çevrilərək, özünü büsbütün mənə göstərdi. Otaqda ondan başqa heç kim və heç nə yox idi. O, tamam lüt deyildi, çünki Manenin Olimpiası kimi qulağının dalına narıncı ləçəkləri olan zəhərli gül taxmışdı, sağ biləyində qızıl qolbaq, boynunda isə xırda mirvaridən boyunbağı gözə dəyirdi. Təsəvvürümə gətirməzdim ki, nə vaxtsa bundan da valehedici bir şey görə bilərəm və indi etiraf edirəm ki, düz fikirləşmişəm.

Öz yöndəmsizliyimdən utanıb, onu həmişəlik unutmaq məqsədi ilə qapını örttdüm. Amma Ximena

Ortis onu unutmaya imkan vermədi. Ümumi tanışlarımız vasitəsi ilə göndərdiyi məktublarda görüşə çağırırdı, hədələyirdi və bir kəlmə belə kəsməsək də, şayiə buraxdı ki, guya, bir-birimizdən ötrü dəli-divanəyik. Müqavimət göstərmək mümkün olmadı. Onun gözləri çölpişiyinin gözlərinə oxşayırdı, paltarda da çılpaq olduğu qədər cazibəli idi, qızılı gur saçları isə o dərəcədə qadın qoxuyurdu ki, gecələr yastığı qucaqlayıb, hönkür-hönkür ağlayırdım. Bilirdim ki, aramızda məhəbbət deyilən şeydən söhbət gedə bilməz, ancaq onun iblisanə cazibəsi məni yandırır-yaxırdı və mən qarşıma çıxan yaşıl-gözlü fahişələrlə yata-yata rahatlıq tapmağa çalışırdım. Ancaq Pradomardakı yataqla bağlı xatirənin alovunu söndürə bilmədim, ona görə silahı yerə qoydum – üzük taxıb, Troitsa bayramına qədər toy olacağını bildirməklə, rəsmən evlənmək təklifi etdim.

Bu xəbər kübar klublarından çox, Çin məhəlləsində hay-küy yaratdı. Mənim nişanım xristian əxلاق normalarına riayət edilməklə gəlin evinin eyvanında, amazon orxideyaları və ayıdöşəyi dibçəklərinin əhatəsində oldu. Ağ kətan kostyumda hədiyyə ilə – nəse xırda bir şey, ya İsveçrə şokoladı ilə axşam saat yeddidə oraya gəldim və o dövr romanlarındakı aradüzəldən qadınlar kimi mürgüləyən Arxenid xalanın nəzarəti altında yarı eyhamla, yarı ciddi axşam saat ona qədər söhbət etdik.

Bir-birimizi yaxından tanıdıqca Ximena özünü açıq-aşkar ehtiraslı aparırdı, yayın istiləri başlayandan isə koftasının yaxası bir az da açıldı, yubkası daha da gödəldi və bütün bunların qaranlıqda hansı dağıdıcı gücə malik olacağını təsəvvür etmək çətin deyildi. Nişanlanandan iki ay sonra danışmağa sözümlər qalmamışdı və o, bir kəlmə də demədən, sadəcə, yun ipdən pəpək toxumağa başlamaqla uşaq məsələsini gündəmə gətirdi. Tərbiyəli adaxlı kimi mən də toxumağı öyrəndim və biz toya qədər qalan saatları belə mənasızcasına keçirdik, mən oğlan uşaqları üçün mavi, o isə qızlar üçün çəhrayı pəpəklər toxuyurdu, kimin düz tapacağını bilənə qədər bir yığın pəpək hördük. Saat onu vurur-vurmaz faytona minib, ləzzətli bir gecə yaşamaq üçün Çin məhəlləsinə cumurdum.

Subay həyatımla vidalaşmam şərafinə hay-küylü mərasimlərin təşkil edildiyi Çin məhəlləsi üzücü mərasimlərin keçirildiyi Ümumi klubun tam əksi idi. Həmin təzad bu iki aləmdən hansının, həqiqətən, mənim olduğunu anlamağıma kömək edirdi və illüziya yarandı ki, ikisi də mənimdir, ancaq hər biri öz vaxtında: onların birində olanda o birinin dəniyə çıxan gəmi kimi yanıqlı ah-nalə ilə necə uzaqlaşmağa başladığını hiss edirdim. Toy ərəfəsində «Tanrı Qüdrəti» fahişəxanasındaki ziyafət şəhətdən başını itirmiş ispan keşişinin ağlına gələn mərasimlə sona çatdı. Mənimlə axır nəfəsədək müqəddəs qayda-qanunlarla kəbində olmaları üçün o, bütün fahişələrin üzünə duvaq örtüb, narınc çiçəyi ilə onları bəzədi. Bu, böyük küfr gecəsi idi, çünki onların iyirmi ikisi məni sevcəklərinə və mənə itaət edəcəklərinə, mən isə qəbrədək onlara sadıq qalacağıma və dayaq duracağıma and içdim.

Bağışlanmaz səhv etdiyimi düşündüyümdən, gecəni yata bilmədim. Dan yeri sökülürdü, mən isə ötüb keçən ömrümü yaşayaraq, qüllədəki saatın yeddini – kilsədə olacağım vaxtı bildirən qorxunc zəngini sayırdım. Telefon saat səkkizdə çalmağa başlayıb, bir saatdan artıq uzun-uzadı, inadkarlıqla cingildədi. Cavab vermək nədir, nəfəsimi də dərmirdim. Saat ona yaxın qapını yumruqla döyməyə başladılar, sonra tanış, hirsli səslər eşidildi. Qorxurdum ki, qapını da qırılar, ancaq saat on birə yaxın evə böyük fəlakətdən xəbər verən ağır sükut çökdü. Mən onda ağladım, həm ona, həm də özümə ağladım və ürəkdən dua elədim ki, ömrümün sonunadək heç zaman onunla görüşməyim. Görünür, hansısa müqəddəsin qulağı alıbmiş, çünki Ximena Ortis elə həmin gecə ölkədən gedib, bir də iyirmi ildən sonra, uğurlu nikahdan mənim ola biləcək, yeddi uşaq törədib qayıtdı.

Cəmiyyətə meydan oxuduğuma görə işdə qalmağım və «Diario de-la-Pas»da köşəmi saxlamağım mənə böyük çətinliklər bahasına başa gəldi. Ancaq məqalələrimi on birinci səhifəyə heç də bu səbəbdən keçirmədilər, sadəcə, həyatımıza heç nə ilə hesablaşmayan XX əsr soxuldu. Şəhərdə ancaq tərəqqidən danışdılar. Hər şey dəyişmişdi; təyyarələr uçurdu və hansı tədbirli adamsa «Yunkers»dən məktub dolu torba atıb, aviapoçtu ixtira etdi.

Yeganə dəyişməyən şey mənim bazar günü qəzetdə dərc olunan məqalələrim idi. Gənc nəsil daim bu məqalələri tənqid edirdi, onları yandırır külə döndürüləsi qədimdən qalma mumiya adlandırır, ancaq mən təslim olmurdu və yeni ab-havaya uymadan öz işimdə idim. Mən heç nəyə fikir vermirdim. Qırx yaşım var idi, gənc redaktorlar məqalələrimə Çərəncinin Köşəsi adını qoymuşdular. Direktor məni

kabinetinə çağırır, məqalələrimi yeni ab-havaya uyğunlaşdırmağı xahiş etdi. İndicə özü fikirləşib tapılmış kimi təmtəraqla dedi: «Dünya irəliyə gedir». «Bəli, – mən bildirdim, – həmişəki kimi irəli gedir, ancaq günəşin başına fırlanır». O, mənim bazar günü məqalələrimə toxunmadı, çünki başqa xəbər tərtibatçısı tapa bilmədi. İndi onun haqlı olduğunu anlayıram və nəyə görə haqlı olduğunu da deyə bilərəm. Həyat burulğanının qamarladığı mənim nəslimin cavanları can-başla gələcək haqqında xoş arzulara uymuşdular, ancaq sərt gerçəklik gələcəyin heç də onların arzuladığı kimi olmadığını göstərdi və onda xiffət etməyə başladılar. Bazar köşələrim də belə idi, keçmişin qalıqları arasından qazılıb üzə çıxarılan arxeoloji tapıntı kimi o yalnız qocalara yox, qocalmaqdan qorxmamaq üçün gənclərə də yarayırdı. Məqalələrim yenə ən oxunaqlı yazılar cərgəsinə keçdi, hətta bəzən birinci səhifəyə də çıxarılırdı.

Məndən soruşanlara həmişə həqiqəti deyirəm: gəzəyən qadınlardan macalım olmadı evlənəm. Ancaq etiraf etmək lazımdır ki, bu izah doxsan yaşım tamam olduğu günə qədər, Rosa Kabarkasın evindən çıxıb, bir də heç vaxt taleyimi sınağa çəkməyəcəyimi qəti qərara alan dəqiqəyədək ağıma gəlməmişdi. Mən özümü başqa adam sanırdım. Parkın dəmir çəpəri yanında mundirli adamlarla rastlaşanda ovqatım dəyişdi. Damiananı dizlərini yerə qoyub, döşəməni yuyan vaxt gördüm və onun yaşına görə tərəvətli qalmış budlarına gözümlə sataşanda, bədənimdən çoxdan unuduğum titrətmə keçdi. Yəqin bunu duydu, çünki yubkasını aşağı çəkdi. Nə qədər istəsəm də, özümü saxlaya bilməyib soruşdum: «Damiana, deyin görüm, nələrsə yadınıza düşür?» «Heç nə yadıma düşmürdü, – o dedi, – ancaq sizin sualınız bunu yadıma saldı». Ürəyim sıxıldı. «Mən heç vaxt sevməmişəm», – etiraf etdim. O, dərhal cavab verdi: «Mən isə sevmişəm. – Və öz işini dayandırmadan sözünü bitirdi: – Mən iyirmi iki il sizin dərdinizdən ölmüşəm». Ürəyim çırpındı. Vəziyyətdən ləyaqətlə çıxmaq üçün dedim: «Biz bir-birimizə heç də pis yaraşmazdıq». «Bunları mənə indi niyə deyirsiniz, – o hiddətləndi, – bu indi heç təsəlli üçün də yaramır». Mən evdən çıxanda o, çox adi tərzdə dedi: «Siz inanmayacaqsınız, ancaq Allaha şükür, mən hələ də qızam».

Sonra gördüm ki, evin hər yerində vazalara qırmızı qızılgüllər qoyub, yastığın üstünə isə açıqca: «Yüz il ömür sürməyinizi arzulayıram». Bir gün əvvəl yarıya qədər yazdığım məqaləni bu xoşagəlməz duyğu ilə davam etdirdim. Onu birnəfəsə bitirdim, ürəyimdəkilərin hamısını boşaltdım, ancaq ağlayan ürəyimin hönkürtüsünün eşidilməsinə imkan vermədim, elə bil, qu quşunun boğazını birdən üztdüm. Gecikmiş ilhamımın coşqun vaxtında öz uzun və şərəfli həyatıma, əsla ölmək fikrində olmadan, ərizə ilə nöqtə qoymaq qərarına gəldim.

Məqaləni redaksiyanın qəbul otağına verib, evə qayıtmaq istədim. Amma mümkün olmadı. Ad günümü qeyd etmək üçün redaksiyanın əməkdaşları tam heyətdə yığılıb məni gözləyirdilər. Binada təmir gedirdi, hər yana taxta-tuxta, zir-zibil yığılmışdı, ancaq ad günüm münasibəti ilə işi dayandırmışdılar. Haçaayağın üstünə bəzəkli kağızlara bükülmüş hədiyyələr, səbəbkarın sağlığına içməkdən ötrü içkilər düzülmüşdü. Hamı ilə bir-bir xatirə şəkli çəkdirənə qədər fotoaparatlardan gur işıq partlayışlarından qulağım əməllicə batdı, gözlərim qamaşdı.

Ancaq radiodan, şəhər mətbuatından: mühafizəkar «Prensa» və liberal «Eraldo» səhər qəzetlərindən, sensasiyalar üzrə ixtisaslaşmış, ürəkparçalayan ehtiraşlardan bəhs edən kiçik romancıgəzlar çap etməklə cəmiyyətdəki gərginliyi götürməyə çalışan axşam qəzeti «Nasional»dan gələn jurnalistləri görəndə sevindim. Onların burada olması təəccüblü deyildi. Şəhər belə köklənmişdi: marşallar nəşriyyat müharibələri aparanda adı döyüşçülərin dostluğu qoruyub saxlaması həmişə yaxşı qəbul olunurdu.

İş vaxtı olmasa belə, rəsmi sensor Xeronimo Orteqa da burada idi, biz onu Murdar Qar Adamı adlandırırıdıq, çünki gecə həmişə eyni saatda öz qanlı müstəbid karandaşı ilə peyda olurdu. Və səhərki buraxılışda müxalif bir hərf qalmayana qədər otururdu. Qrammatik araşdırmalarıma, ya ispancadan mənə daha ifadəli görünən italyan sözləri işlətdiyimə, siam ekizləri kimi qırılmaz surətdə bir-birinə bağlı olan iki dildən istifadədə normal hal sayıldığım üçün onları dırnağa almadığıma və kursivlə seçdirmədiyimə görə onun mənimlə heç arası yox idi. Dörd il bu hissədən əziyyət çəkib, nəhayət, hər ikimiz bunu öz şüurumuzun mükəmməl olmamasının hesabına yazdıq.

Katibələr üstündə doxsan şam yanan piroqu zala gətirəndə ilk dəfə yaşadığım illərin sayını hiss etdim. Təbrik mahnısı oxunan vaxt göz yaşlarımı zorla saxlayanda, haçansa xatırlayacağımı ağılıma belə gətirmədiyim o qız gecikmiş mərhəmət hissi ilə qəfil yadıma düşdü. Birdən sakitlik çökdü və piroqu kəsmək üçün kimsə bıçağı mənə verdi. Atmacalardan qorxub, heç kim nitq söyləmək istəmirdi. Cavab nitqi söyləmək isə mənim üçün ölümdən betər idi. Mərasimin sonunda heç vaxt rəğbət bəsləmədiyim redaksiya müdiri insafsızcasına bizi göydən yerə endirdi. Əlahəzrət səbəbkar, indi isə deyin, məqaləniz hanı?

Düzünü desəm, bütün bu vaxt ərzində məqalə köz kimi cibimi yandırır, ancaq mərasim məni elə həyəcanlandırmışdı ki, onu istefa ərizəmlə korlamağa ürək eləməirdim. Mən dedim: «Bu dəfə yoxdur». Redaksiya müdiri keçən əsrdən bəri baş verməyən bu yolverilməz xətdən çox narazı qaldı. «Başa düşün, – ona izah etdim, – çox ağır gecə keçirmişəm, yuxudan duranda başımı qaldıra bilmirdim». «Bax elə bundan yazardınız, – özünə xas olan istehza ilə dedi. – Döxsən yaşda həyatın necə olduğunu ilk mənbədən öyrənmək oxucuya maraqlı gələrdi». Katibələrdən biri söhbətə qarışdı. «Bəlkə, bu sirdir, – o, mənə bic-bic baxdı. – Düz demirəm?» Əməllicə pörttdüm. «Lənətə gələsən, – düşündüm, – nə şit zarafatdır». Başqa bir katibə gülərək, barmağı ilə məni göstərdi. «Nə gözəldir! O hələ qızarmaq qabiliyyətini də qoruya bilib». Onun ədəbsizliyindən daha artıq qızardım. «Yəqin, qızğın gecə olub, – birinci katibə dil boğaza qoymurdu. – Paxıllığım tutur!» Və boyalı dodaqları ilə yanağıma möhür basdı. Fotoqrafçılar bir haya bənd idilər. Gur işıq partlayışlarından gözüm qamaşmış halda əlyazmanı redaksiya müdirinə verib, götür, dedim, zarafat edirdim və son alqış sədaları altında tez aradan çıxdım ki, yarım əsr külüng vurduğum hücrədən istefa verdiyimi camaat biləndə özüm orada olmayım.

Narahatlıq hissi axşam evdə hədiyyələri açanda da məni tərk etməmişdi. Linotipçilər yanılib, əvvəlki ad günlərimdə bağışlanan üç qəhvəbişirəndən birini də indi vermişdilər. Mətbəə işçiləri heyvan yetişdirmə müəssisəsindən anqora pişiyini götürməyimə bələdiyyənin icazəsini almışdılar. Rəhbərlik nələr üçünsə rəmzi güzəştlər vermişdi. Katibələrin hədiyyəsi dodaq boyası ilə öpüş izləri qoyduqları üç cüt ipək alt paltar və onu soyundurmaq üçün öz xidmətlərini təklif etdikləri açıqca idi. Fikirləşdim ki, qocalığın gözəlliklərindən biri də budur – gənc qızlar sənə daha heç nəyə yaramadığını düşünüb, belə dilxoşluğu özlərinə rəva görürlər.

Aşkenazinin ifasında Şopenin iyirmi dörd prelüdiyası yazılmış valı kimin göndərdiyini bilmədim. Redaktorlar əsasən dəbdə olan kitablar bağışlamışdılar. Hədiyyələrin hamısını açmağa macal tapmamış telefon zəng çaldı və Rosa Kabarkas eşitmək istəmədiyim sualı verdi: «Qızla aranızda nə olub?» – «Heç nə», – fikirləşmədən cavab verdim. «Hətta onu oyatmamağı sən heç nə hesab edirsən? – Rosa Kabarkas soruşdu. – İlk gecəsində kişinin ona laqeyd olmasını qadın heç vaxt bağışlamır». Mən etiraz etdim ki, qız yalnız düymə tikməkdən belə üzgün ola bilməzdi, çox güman, pis rəftardan qorxduğuna görə özünü yuxululuğa vurub. «O pisd ki, – Rosa dedi, – qız elə bilib, guya, sən, doğrudan da, artıq heç nəyə qadir deyilsən, mən isə istəmirəm bunu aləmə car çəksin».

Məni qəfil yaxalamaqdan məmnuniyyət duymasına imkan vermədim. «Hər necə olsa da, – israr etdim, – qız yazıq elə haldadır ki, yuxulu, ya oyaq olsun, bilmirsən onunla nə edəsən: o, xəstəxanalıqdır». Rosa Kabarkas səsinin tonunu aldı: «İşi tələsiklik korlayıb, ancaq görərsən, hər şeyi yoluna qoymaq olar». O vəd etdi ki, qızı olanları olduğu kimi danışmağa məcbur edəcək, əgər doğrudan da, mən deyəndirsə, pulu qaytardacaq: «Razısan?» «Qoy hər şey olduğu kimi qalsın, – mən etiraz etdim, – heç nə olmaz, əksinə, bu mənə dərs oldu, indi bilirəm ki, belə igidliklər mənlilik deyil. Bu yerdə qız haqlıdır: artıq yaramıram». Dəstəyi qoydum və həyatda indiyəcən dadmadığım azadlıq hissi içimi doldurdu: nəhayət, on üç yaşından mənə əziyyət verən köləlikdən xilas oldum.

Axşam saat yeddidə incəsənət salonuna, Sezar Frankın skripka və fortepiano üçün sonatasını məşhur Cak Tibo və Alfred Kortunun ifasında dinləməyə fəxri qonaq kimi dəvət olunmuşdum və fasilədə olmazın təriflər eşitdim. Qüdrətli musiqiçimiz maestro Pedro Biava ifaçılara təqdim etmək üçün məni, az qala, sürüyərək səhnə arxasına apardı. O qədər karıxdım ki, Şumanın ifa etmədikləri sonatasına görə onları təbrik etdim və kimsə adamların içində, kobudcasına səhvimi düzəltdi. İştirakçılar elə bildilər iki sonatı, sadəcə, nadanlıqdan dolaşmaq salmışam və konsert haqqında yazdığım məqalədə, bunu kifayət

qədər qarmaqarışlıq tərzdə düzəltməyə çalışmağım vəziyyəti lap ağırlaşdırdı.

Bu uzun həyatımda ilk dəfə hiss etdim ki, kimisə öldürməyə qadirəm. Üzücü narahatlıqla evə qayıtdım, şeytan mənim qulağıma vaxtında ağılıma gəlməyən sarsıdıcı cavablar pıçıldayırdı və nə kitablara, nə musiqi qəzəbimi soyutmadı. Bəxtimdən Rosa Kabarkasın telefonda çığıra-çığıra dedikləri məni bu dəhşətdən qurtardı: «Xoşbəxtliyə bax, qəzetdə oxudum ki, doxsan yaşın tamam olub, mən elə bilirdim yüzdür». Mən özümdən çıxdım: «Nədir, gözüne elə haldan düşmüş görünürəm?» «Əksinə, – o cavab verdi, – yaxşı göründüyünə görə təəccübləndim. Çox əladır ki, yaxşı qaldığına hamını təəccübləndirmək üçün yaşını artıq deyən qocalara oxşamırsan. – Və keçidsiz-filansız dedi: – Sənə hədiyyəm var». Mən səmimi qəlbədən təəccübləndim: «Nə hədiyyə?» «Qız». Bir an belə düşünmədim. «Sağ ol, – dedim, – bu cəncəl iş mənlik deyil». O, öz sözünü yeritdi: «Mən onu yaxşıca qızardıb, üstünə sous töküüb, səndəl çubuqları ilə bir yerdə gümüşü zərkağıza büküb, düz sənin evinə yollayacağam, hamısı da havayı». Mən mətanətlə dözürdüm, ancaq Rosa da dedi-yəndən dönmürdü və mənə elə gəlirdi ki, səmimi danışır. Dedi ki, həmin cümə günü qız iki yüz düyməni iynə-sap və üsküklə tikməkdən əldən düşübmiş. Düzdür, zorlanmaqdan qorxurdu, ancaq ona necə lazımdır məsləhət vermişdilər və qız buna hazır idi. Doğrudan da, vanna otağına dəymək üçün gecə durub, intəhası, mən elə bərk yatmışam ki, oyatmağa qıymayıb, səhər o, yuxudan ayılındı isə mən artıq getmişəmmiş.

Bu boş yalanlar məni hiddətləndirdi. «Yaxşı, – Rosa Kabarkas sözünü davam etdirdi, – indi də lap sən deyəndir, o, peşman olub. Zavallı qız burada, mənim yanımdadır. İstəyirsən dəstəyi ona verim?» «Yox, yox, Allah xatirinə», – mən etiraz etdim.

Katibə redaksiyadan zəng vuranda mən yazmağa başlamışdım. Dedi ki, direktor səhər saat on birdə səni görmək istəyir. Mən düz vaxtında gəldim. Dözülməz hay-küy binanı başına götürmüşdü, kürzün tırlıtısından qulaq batırdı, sement tozundan, bitum buxarından nəfəs almaq olmurdu, ancaq redaksiya bu hay-küydə düşünməyə artıq öyrəşmişdi. Müdiriyyətin otaqları isə, əksinə, sərin və sakit idi, elə bil, bizim yox, başqa bir ideal ölkənin ərazisiydi.

Yeniyyətə oxşayan III Mark Tulli məni qapının ağzında görəndə telefonla danışa-danışa ayağa qalxıb, masanın üstündən əlini mənə uzatdı və başının hərəkəti ilə oturmaq təklif etdi. Əvvəl fikirləşdim ki, telefonun o biri başında heç kim yoxdur, məndə təəssürat yaratmaq üçün bu teatrı çıxarır, ancaq tezliklə anladım: o, qubernatorla danışdı və bu, illərin düşmənlərinin çətin danışığı idi. Ancaq düşünürəm ki, rəhbərliklə ayaq üstə danışsa da, direktor, hər halda, mənim qarşımda özünü işgüzar göstərməyə çalışırdı.

Görünür, son dərəcə dəqiqlik onun qüsuru idi. İlk ömürlük prezidentdən, fahişə alverindən var-dövlət qazanandan sonra təcrübə sayəsində jurnalist olan ata babasından fərqli olaraq, o, iyirmi doqquz yaşında artıq dörd dil bilirdi və üç beynəlxalq diplomu var idi. Direktor özünü sərbəst aparırdı, yaraşlıq və sakitdi, onun obrazına uyuşmayan yeganə şey sənsində duyulan saxta notlar idi. O, yaxasına təbii orxidey taxılmış idman üslublu pencəklər geyinirdi və geyimi bədəninə elə otururdu ki, sanki, onun bir hissəsi idi, əynindəkilərin heç biri yağışlı hava üçün nəzərdə tutulmamışdı, hamısı yalnız onun kabinetindəki parlaq yaz havası üçün idi. Buraya gələndə geyinməyə, az qala, iki saat vaxt itirmişdim və birdən öz kasıblığıma görə utandım, bu da məni lap hirsləndirdi.

Hər şeydən əlavə, qəzetin 25 illik yubileyi münasibəti ilə əməkdaşların birlikdə çəkirdikləri, ölənlərin başının üstünə xaç işarəsi qoyulmuş fotosəkildən öldürücü zəhər yağırı. Mən sağdan üçüncü idim; kənarları qatlanmış şlyapada, iri düyün vurulmuş, mirvarili sancaq taxılmış qalstukda, mülki polkovnik kimi qırx yaşına qədər saxladığım burma bıçığımla və korusu seminariya tələbəsi kimi yarım əsr sonra daha ehtiyacı duymadığım metal sağanaqlı eynəkdə. Bu fotosəkli müxtəlif illərdə müxtəlif kabinetlərdə görmüşdüm, ancaq yalnız bu dəfə onun mənası mənə çatdı: lap əvvəldən burada çalışan qırx səkkiz adamdan yalnız dördü hələ sağ idi və bizdən ən kiçiyi çoxsaylı qətlərə görə iyirmi illik həbs cəzası çəkirdi.

Direktor telefon söhbətini bitirdi və mənim fotosəklə baxdığımı görüb gülümsədi. «Xaçları mən qoymamışam, – dedi. – Məncə, bu yaxşı iş deyil. – O, masa arxasına keçib, başqa tərzdə danışdı: –

İcazə verin deyim ki, tanıdığım insanlar arasında ən anlaşılmazı sizsiniz. – Və təəccübümə rəğmən, birbaşa mətləbə keçdi: – Mən sizin işdən çıxmanızla bağlı ərizəni nəzərdə tuturam». Mən zorla macal tapıb deyə bildim: «Bu – mənim həyatımdır». O etiraz etdi ki, elə ona görə də bu çıxış yolu deyil. Məqalə isə onun çox xoşuna gəlib və qocalıq haqqında düşüncələrim onun oxuduqları arasında ən yaxşısıdır, bu səbəbdən də məqaləni bütün vətəndaşlıq hüquqlarından mərhum edilmə qərarı ilə bitirməyin heç bir mənası yoxdur. «Xoşbəxtlikdən, – direktor dedi, – Murdar Qar Adamı məqaləni oxuyanda yazı artıq səhifələnibmiş və məqalə senzora qəbul edilməz görünüb. Heç kimlə məsləhətləşmədən məqaləni öz Torkvemada karandaşı ilə qaralayıb. Səhər bundan xəbər tutanda hakimiyyət orqanlarına etiraz notası göndərməyi tapşırıdım. Bu mənim borcumdur, ancaq öz aramızda qalsın, boynuma alım ki, özbaşınalığına görə senzora minnətdaram. Ancaq notanın diqqətdən kənar qalmasına imkan vermək fikrim yoxdur». O, ürəkdən xahiş edir: gəmini açıq dənizdə tərk etməyin. Və sözünü təmtəraqla bitirdi: «Biz hələ sizinlə musiqi haqqında çox danışacağıq».

Direktor sözündə elə qətiyyətli idi ki, aramızdakı ziddiyyətləri hansısa bir bəhanə ilə dərinləşdirməkdən qorxdum. Əslində, gəmini tərk etmək üçün elə bir səbəb yox idi və ancaq vaxt udmaqdan ötrü bu dəfə də hə deyəcəyim fikri məni dəhşətə gətirdi. Göz yaşları axıdacaq qədər biabırcasına kövrəldiyimi gizlətmək üçün özümü ələ almalı oldum. Və illər keçəndən sonra da, həmişəki kimi, yenə hərə öz fikrində qaldı.

Şənlikdən daha çox hay-küyü ilə yadda qalan həftəni yola verib, çapçıların bağışladığı pişiyi götürmək üçün heyvan yetişdirmə müəssisəsinə getdim. Heyvanlara, eləcə də, hələ dil açmamış körpələrə uyğunlaşa bilmirəm. Mənə elə gəlir, onların ürəyi laldır. Deyə bilmərəm ki, onları sevmirəm, sadəcə, onlara dözmürəm, çünki onlarla davranmağı öyrənməmişəm. Kişinin öz iti ilə arvadından daha yaxşı dil tapması mənə qeyri-təbii görünür. Ona həyatı, hansı saatlarda yeyib-yeməməyi öyrədir, onunla danışır, dərd-sərini bölüşür. Ancaq çapçıların bağışladığı heyvanı götürməmək onların xətrinə dəyərdi. Üstəlik də, bu pişik parıltılı çəhrayımtıl tükləri, yanar gözləri olan qəşəng anqora pişiyi idi, elə də miyoldayırdı, deyirdin, bu saat danışacaq. Onu səbətdə, şəhadətnaməsi və qatlanan velosiped kimi istifadə təlimatı ilə birlikdə verdilər.

Hərbi patrul San Nikolas parkına daxil olmaq istəyən adamların sənədlərini yoxlayırdı. Belə bir şeylə heç vaxt rastlaşmamışdım, bunun məndə yaratdığı ağır təəssüratı isə qocalıq əlaməti saydım. Komandirləri, az qala, yeniyetməyə oxşayan patrul dörd nəfərdən ibarət idi. Sərt dağlıq ərazidən olan bu sağlam oğlanlardan burdaq iyi gəlirdi. Dəniz havasından yanaqları qızarmış zabit diqqətlə onlara göz qoyurdu. O, şəxsiyyət və jurnalist vəsiqəmi yoxlayıb, səbətdə nə olduğunu soruşdu. «Pişikdir», – dedim. Baxmaq istədi. Pişiyin sıçrayıb qaçağından qorxub, səbətə qapağını çox ehtiyatla açdım, ancaq patrul səbətə dibini yoxlamaq istədi və pişik onu cırmaqladı. «Əla anqora pişiyidir», – zabit dedi. Nəsə pıçıldaya-pıçıldaya pişiyi sığalladı, pişik ona toxunmadı, ancaq ona fikir də vermədi. «Neçə yaş var?» – zabit maraqlandı. «Bilmirəm, – dedim, – onu mənə indicə bağışlayıblar». «Qoca olduğuna görə soruşuram, yəqin, on yaşlarıdır». İstədim bunu hardan bildiyini və bəzi başqa şeyləri öyrənəm, ancaq ədəbli davranışına, gözəl tələffüzünə baxmayaraq, onunla danışmağa heyim yoxdu. «Məncə, onu atıblar, əldən-ələ keçib, – zabit dedi. – Ona diqqətlə yanaşın, məcbur etməyin ki, siz istəyəni eləsin, əksinə, siz onun istədiyini eləməyə çalışın, onun etibarını qazanana qədər gözləyin». O, səbətə qapağını örtüb soruşdu: «Bəs siz nə ilə məşğulsunuz?». «Jurnalistəm». «Çoxdan?». «Bir əsrdir», – cavab verdim. «Elə bu cür də fikirləşirdim», – o dedi. Əlimi sıxdı və xudahafizləşəndə dediyi sözləri həm xeyirxah məsləhət, həm də xəbərdarlıq kimi qəbul etmək olardı: «Özünüzdən muğayat olun».

Günorta telefonu söndürdüm ki, çox nəfis seçilmiş musiqinin sehrinə dalım: Vaqnerin orkestr ilə klarnet üçün rapsodiyası, Debüssinin saksafon üçün rapsodiyası və əsərlərinin kəskin dönüşlərində behişt istirahəti bəxş edən Brüknerin simli alətlər üçün kvinteti. Mən otağın əlaqədarlığına qapıldım. Və birdən hiss etdim ki, masanın altından nəsə keçdi, mənə elə gəldi ki, bu canlı varlıq deyil, fəvqəltəbii substansiyadır, o, mənim ayağıma toxundu, səs, ardınca isə sıçrayış eşidildi. Bu, pişik idi, qəşəng tüklü quyruğu ilə sirli-sehrli ləng, mifik varlıq və mənim tüklərim biz-biz oldu: otaqda insan olmayan canlı varlıqla tək qalmışdım.

Qüllədə saat yeddini vuranda qızarmış səmada bircə dənə tənha parlaq ulduz qalmışdı və hansısa gəmi sahildən aralanıb həsrətli vida fiti verdi, baş tuta biləsi, ancaq baş tutmayan bütün Sevgilərin qəhəri məni boğdu. Daha dözə bilmədim. Telefonun dəstəyini qaldırdım, ürəyim az qalırdı sinəmdən çıxsın, çaşmayım deyə dörd rəqəmi yavaş-yavaş yığdım və üçüncü siqnalda sonra səsi tanıdım. «Yaxşı, – rahat nəfəs aldım, – səhərki əsəbiliyə görə məni bağışla». Rosa heç nə olmamış kimi dedi: «Eybi yoxdur, sənin zəngini gözləyirdim». Mən xəbərdarlıq etdim: qoy Allah onu necə yaradıbsa, o cür də olsun, sifətinə heç bir boya vurmasın. O, bərkdən güldü. «Özün bilən yaxşıdır, intəhası, onun paltarını bir-bir çıxartmaq ləzzətindən özünü məhrum edirsən, bilmirəm niyə, ancaq qocalar belə etməyi xoşlayırlar». «Mən isə bilirəm, – cavab verdim. – Soyundurduqca onlar bir az da qocalırlar». O razılaşdı. «Oldu, – dedi, – deməli, düz axşam saat onda, nə qədər ki istəyir, özünü yetir».

III.

Adı necə idi? Rosa mənə deməmişdi. Həmişə onu, sadəcə olaraq, «ninya» – «qız» adlandırırdı. Mən də ona «ninya» dedim, «Ninya, gözümün işığı», ya «Ninya», Kolumbun balaca karavellası. Rosa Kabarkas müxtəlif müştərilər üçün qəyyumluq etdiyi qızlara müxtəlif adlar verirdi. Bəzən məzələnib, adı sifətə görə tapmağa çalışırdım, lap əvvəldən də əmin idim ki, qızın Filomena, Saturnina, ya Nikolas kimi uzun adı var. Qız o biri üzünə, kürəyi mənə tərəf çevriləndə bu haqda düşünürdüm və mənə elə gəldi ki, bədəni böyüklükdə qan gölməçəsinin içinə uzanıb. Ətim ürpəşdi, mələfədə vur-tut tər ləkəsi olduğuna inanandan sonra özümə gəldim.

Rosa Kabarkas mənə məsləhət vermişdi ki, qızla ehtiyatlı davranım, o hələ qorxur, hər halda, ilk dəfəsidir. Üstəlik də, mərasimin ciddiyəti qorxunu artırdığından, qıza daha çox pişikotu vermək lazım gəlmişdi; indi sakitcə uyuyur, onu oyatmağa qıymırsan. Və mən onun üçün kralın ata sevgisindən məhrum olan kiçik qızı Delqadina – Çəlimsiz haqqında mahnını zümzümə eləyə-eləyə dəsmalla tərini silməyə başladım. Sildikcə musiqinin ritminə uyğun olaraq gah o yana, gah bu yana dönürdü: «Delqadina, Cüllüt, səni çox istəyəcəklər». Bundan əməllicə ləzzət alırdım, çünki bir böyrünü silməyə macal tapmamış, yenə tərləmiş o biri böyrünü mənə tərəf çevirirdi, belə ki, mahnı bitmək bilmirdi. «Dur, Cüllüt, geyin, Cüllüt», – onun qulağına oxuyurdum. Mahnının sonunda, kralın qaravaşları onu yataqda susuzluqdan ölmüş görəndə mənə elə gəldi ki, qızcığazım öz adını eşidib, indicə oyanacaq. Çünki o elə, doğrudan da, Delqadina – Cüllüt idi. Mən öpüşlərlə bəzənmiş alt paltarında yatağa uzanıb, qızın yanında özümə yer elədim. Saat beşə kimi onun hənəri altında yatdım. Yuyunmadan tezəcə geyindim və yalnız bu vaxt dodaq boyası ilə güzgüyə yazılmış sözləri gördüm: «Pələng yemək dalınca uzağa getmir». Keçən gecə burada olmadığım yadımdadır, başqa heç kim də bu otağa girə bilməzdi, ona görə həmin sözləri şeytanın nəsihəti kimi qəbul etdim. Göy gurultusunun qorxunc səsi məni qapının ağzında haqladı və otağa nəm torpağın qoxusu doldu. Qaçıb taksi tapana qədər dəhşətli leysan tökdü. May-oktyabr aylarında yağın belə leysanlar şəhəri yaman günə qoyurdu, çaya enən qızmış qumlu küçələr qabağına çıxan hər şeyi ağzına alıb aparın gur selə çevrilirdi. Üç aylıq quraqlıqdan sonra şəhəri yaxalayan həmin qeyri-adi sentyabr yağışları həm nicatverici, həm də dağıdıcı ola bilərdi.

Evin qapısını açan kimi bütün varlığımla hiss etdim ki, tək deyiləm. Divandan sıçrayıb eyvana qaçan pişiyi bir an gördüm. Boşqabda qoyduğum yeməyin artığı qalmışdı. Sidiyin və təzə pişik nəcisinin üfunəti hər şeyə hopmuşdu. Bir vaxtlar öyrəndiyim latın dili kimi, pişiyi də öyrənmişdim. Təlimatdan oxumuşdum ki, pişik ifrazatını torpağa, mənim evim təkə həyətsiz evlərdə isə gül dibçəyinə basdırır, ya xəlvət bir künc axtarıb tapır. Ən yaxşısı odur ki, elə ilk gündən pişiyi yönəltmək üçün mən etdiyim kimi, qum tökülmüş bir yeşik qoyasan. Təlimatda o da yazılmışdı ki, yeni evdə pişik ilk əvvəl öz ərazisini gözləyib, qalan hər yeri batırır və yəqin, məsələ elə bunda idi, ancaq təlimatda bununla necə mübarizə aparmaq barədə yazılmamışdı. Məni vərdişlərinə öyrətmək üçün o öz işində idi, ancaq uzanıb dincəldiyi xəlvəti yerləri, dəyişkən ovqatının səbəblərini açmamışdı. Mən ona müəyyən saatlarda yeməyi, eyvandakı qum dolu yeşikdən istifadə etməyi, yatdığı vaxt yatağıma sıçramamağı və süfrədəki xörəyi iyləməməyi öyrətmək istəyirdim, ancaq ona təlqin eləyə bilmədim ki, ev – onun

şəxsi mülkiyyətidir, heç də hərbi qənimət deyil. Bezib axırda pişiyi başlı-başına buraxdım.

Axşama yaxın leysan tökdü, qasırğa az qalırdı evi yerindən qoparsın. Asqırırdım, başım ağrıyırdı, hərərətım yüksəlmişdi, ancaq mənə, sanki, heç bir yaşda və şəraitdə hiss etmədiyim güc, qətiyyət gəlmişdi. Daman yerlərin altına ləyən qoydum, aydın oldu ki, yırtıq-deşik keçən qışa nisbətən çoxalıb. Ən iri yırtıqdan daman su artıq kitabxananın sağ tərəfini basmağa başlamışdı. Oradakı yunan və latın kitablarını xilas etməyə tələsdim, ancaq kitabları rəfdən götürəndə divardan su fişqırdı, demə, boru partlayıbmiş. Vaxt qazanıb, kitabları xilas etmək üçün bacardığım qədər deşiyə əski tıxadım. Yağış və külək parkda get-gedə lap tüğyan edirdi. Birdən göy dəhşətlə guruldadı və ildırım tavanı doğradı, qatı kükürd qoxusu ətrafi bürüdü, eyvanın şüşələri sındı və dənizdən qalxan fırtınalı külək cəftələri qoparıb, evə soxuldu. Ancaq heç on dəqiqə də keçmədi ki, hər şey birdən sakitləşdi. Gün çıxıb, qır-qırıntı və zibillə örtülmüş küçəni qurutdu, isti geri qayıtdı. Leysan keçdi, amma evdə tək olmadığım duyğusu qaldı. Bunun bir izahı var: həqiqətən baş verən şeylər bəzən unudulsa da, heç vaxt baş verməyən şeylər həqiqətən olubmuş kimi yadda qalır. Və indi o leysanı xatırlayanda özümü evdə tək-tənha hiss etmirəm, Cüllüt də həmişə mənimlədir. Gecə qızı elə yaxında hiss etdim ki, onun nəfəsini, yastığıma söykənən yanağının hərdən necə titrədiyini də duydum.

Yalnız onda anladım ki, bu qısa vaxtda birlikdə çox işlər görə bilərdik. Yadımdadır, kitabxanada kətilin üstünə çıxmışdım, o isə güllü donunda oyanıb, islanmasın deyə kitabları yığırdı. Onun tərəfdən dırnağa islanmış halda, topuğa qədər su içində tufanla vuruşaraq, evdə oyan-buyana qaçdığını görürdüm. Xatirimdədir, ertəsi gün o, bu evdə çoxdan unudulmuş səhər yeməyi hazırladı və mən gecə seldən sonra döşəməni qurulayıb, evi sahmana salana qədər süfrə açdı. Və süfrə arxasında onun necə tərs-tərs mənə baxması heç vaxt yadımdan çıxmaz: «Sən axı niyə belə qoca vaxtında mənimlə tanış oldun?» Mən ona həqiqəti dedim: məsələ yaşda deyil, özünü neçə yaşda hiss etməyindədir.

Həmin vaxtdan onu yadımda elə aydın saxlamışdım ki, onunla istədiyimi eləyirdim. Ovqatımdan asılı olaraq, gözünün rəngini dəyişirdim. Yuxudan duranda bu gözlər dəniz rəngində olurdu, güləndə mis rəngində, hirsələnəndə alov rəngində. Yenə də ovqatımdan asılı olaraq, onu yaşına və şəraitə uyğun geyindirirdim: iyirmi yaşında – aşıq olmuş təvazökar qadın, qırx yaşında – özünü kübar qadınlara bənzətməyə çalışan yüngüləxlaqlı qadın, yetmişində – Babilistan çarıçası, yüz yaşında isə – müqəddəs. Birlikdə Puççininin eşq duetlərini, Aqustina Laranın bolerosunu, Karlos Qardelin tanqosunu oxuyurduq və bir daha inanırdıq ki, oxuya bilməyənlər bunun necə böyük xoşbəxtlik olduğunu təsəvvür eləməzlər. İndi mən tamamilə əminəm: bu, ağlın çaşması deyildi, doxsan yaşında ömrümdə ilk dəfə məni tapan məhəbbətin möcüzəsi idi.

Evi qaydaya salandan sonra, Rosa Kabarkasa zəng vurdum. «İlahi! – səsimi eşidib qışqırdı, – mən isə elə bilirdim sən boğulmusan». O anlaya bilmirdi ki, necə olur, gecəni qızla keçirəsən, ancaq yenə ona toxunmayasan. «Bəlkə o, xoşuna gəlmir, öz işindi, amma özünü, heç olmasa, böyük kimi apar». İstədim ona izah eləyəm, di gəl Rosa birdən mövzunu dəyişdi: «Yaxşı, səndən ötrü yaşca ondan böyük bir gözəl qız da var, o da bakirədir. Atası onu evə dəyişmək istəyir, intəhası, sövdələşmək olar». Ürəyim əsdi. «Sən nə danışırsan, – qorxub tezcə etiraz etdim, – həminəni istəyirəm, hər şey də razılaşdıığımız kimi mübahisəsiz və cəncəlsiz olsun». Dəstəkdən bir müddət səs çıxmadı, nəhayət, sakitləşmiş səs, elə bil, özü ilə danışmış kimi dedi: «Hə, hiss olunur, həkimlər bunu qocalara xas kəmağıllıq adlandırırlar».

Mən oraya düz saat onda, sual verməmək kimi qeyri-adi nəzakətinə görə yadımda saxladığım tanış sürücü ilə getdim. Özümlə kiçik ventilyator, Orlando Rivera-Fiquritanın sevdiyim rəsm əsərini, eləcə də şəkli asmaq üçün çəkcic-mismar götürmüşdüm. Yolüstü dayanıb, diş fırçası, diş məcunu, əl-üz sabunu, tualet suyu «Aqua de-Florida» və biyanlı nabat aldım. Kağız güllər olan dibçəyi əvəz etmək üçün güldən, bir dəstə də hind qızılgülü almaq istədim, ancaq hər yer artıq bağlanmışdı, məcbur olub kiminsə bağından yenicə açmış bir neçə astromeliya oğurladım.

Ev sahibəsinin məsləhətinə əməl edib, məni bağa açılan qapıda görməsinlər deyə evə arxadan, akveduk tərəfdən yaxınlaşdım. Sürücü xəbərdarlıq etdi: «Ehtiyatlı olun, ağa, bu evdə adam öldürürlər». Mən cavab verdim: «Eşq yolunda ölmək də olar». Həyət qaranlıq idi, ancaq pəncərələrdə işıq yanırıdı,

altı otağın hamısında isə bayağı musiqi guruldayırdı. Mənim otağımdan eşidilən Migel Matamorosun bolerosunu oxuyan amerikalı tenor don Pedro Varqasın məlahətli səsi daha hündürdən çıxırdı. Hiss etdim ki, indicə öləcəm. Nəfəsim kəsilirdi, qapını itələdim və Delqadinanı yataqda həmişə xatırladığım kimi gördüm: o, çılpaq halda, ürəyinin üstündə şirin-şirin yatırdı.

Uzanmamışdan tualet ləvazimatlarını çıxartdım, pas atmış ventilyatorun yerinə təzəsini qoydum və rəsm əsərini divardan elə asdım ki, yatağından görə bilsin. Sonra yanında uzanıb, onu seyr etməyə başladım. Mənim evimdə gəzən həmin qızdı: qaranlıqda toxunmaqla məni tanıyan əllər, pişik kimi yumşaqca yerə basdığı ayaqlar, mələfəmdəki həmin tər qoxusu və üskük taxdığı həmin barmaq. Ancaq inanılmaz şeydi: canlı surətdə gördüyüm, əllərimi toxundurduğum adam xəyalımda yaşatdığımdan daha az real idi. «Divarda, sənə qarşı tərəfində tablo var, – qıza dedim. – Bu tablolu Fiqurita çəkib, biz onu çox sevirdik, o, dünyanın ən yaxşı fahişəxana rəqqası idi, elə mərhəmətliydi, hətta şeytana da yazığı gəlirdi. O, bu tablolu Syerra Nevada-de-Santa-Mariya dağlarında qəzaya uğramış təyyarənin dəmiri üzərində gəmi boyası və öz itin tükündən düzəltdiyi fırça ilə çəkib. Tablodakı təsvir olunan qadın onun monastırdan qaçırıb evləndiyi rahibədir. Mən şəkli elə yerdən asmışam, oyananda ilk gördüyün o olsun».

Gecə saat birdə mən işığı keçirəndə o, yenə həmin vəziyyətdə uzanmışdı və elə sakit nəfəs alırdı ki, sağ olduğuna inanmaq üçün hətta nəbzini yoxladım. Damarlarında səsiz mahnı kimi axan qan bədəninə ən gizli yerlərinə çatıb, sevginin təmizlədiyi ürəyinə qayıdırdı.

Keçən dəfə getməmişdən qabaq onun əl cizgilərini kağıza köçürdüm və ürəyini oxumaq üçün onu Diva Saxibə verdim. Ortaya belə şeylər çıxdı: o yalnız fikrində olanları deyir. Əl işində çox qabiliyyətlidir. Ölmüş adamla əlaqədədir, ondan kömək umur, ancaq əbəs yerə: güvənə biləcəyi adam yanındadır. Heç kimlə yaxınlıq etməyib, ixtiyar yaşında ərli qadın kimi öləcək. İndi onun kişisi var, qarabuğdaydır, ancaq bu onun həyatının kişisi deyil. Onun səkkiz uşağı ola bilər, intəhası, yalnız üçünə doğmaq qərarına gələcək. Əgər ürəyinin və aqlının dediklərinə əməl etsə, otuz beş yaşında əlinə xeyli pul gələcək, qırx yaşında isə miras alacaq. Çox yerlər gəzəcəkdir. Onun ikili həyatı, ikili taleyi var və öz taleyinə təsir eləyə bilər. Maraqlı xətrinə hər şeyi təcrübədən keçirmək istəyir, ancaq ürəyinin səsinə qulaq asmasa, peşmançılıq çəkəcəkdir.

Məhəbbət həyəcanları içində tufanın viran qoyduğu evi sahmana saldım, eyni zamanda, vaxtım olmadığından, ya pulsuzluq ucbatından illərlə yığılıb qalan bir çox şeylərə də əl gəzdirdim. Kitabların yerini dəyişib, bir zaman oxuduğum qaydada düzdüm. Axır ki, qədimdən qalan yadigarlarla – pianola və klassik musiqi yazılmış yüzdən çox valla xudahafızlaşmış köhnə, ancaq mənəkindən daha yaxşı, NiFi dinamikalı valoxudan aldım, bundan da ev dərhal xeyli əzəmətləndi. Mən tamamilə müflis olmaq dərəcəsinə çatdım, ancaq möcüzə hamısının əvəzini çıxırdı: bu yaşda mən hələ sağ idim.

Ev yenidən canlanmışdı, mən isə Delqadinaya olan, əvvəllər heç vaxt duymadığım, içimi ağzınacan dolduran xoşbəxt sevgimin qoynunda üzürdüm. Onun sayəsində doxsan yaşında ilk dəfə özümə üz bənzər gəlmişdim. Və anladım ki, hər əşyanın öz yerində durmasına, hər işin vaxtında görülməsinə, hər sözün öz səpkisi olmasına həddindən artıq fikir vermək heç də nizama salınmış aqlın xidməti deyil, əksinə, təbiətimdəki nizamsızlığı ört-basdır etmək üçün uydurduğum bir üsuldur. Anladım ki, intizamlılıq heç də mənim üstün cəhətim deyil, yalnız öz əhlikefliyəmə göstərdiyim reaksiyadır; səxavətli görünməyim xırdaçılığımı gizlətmək, ehtiyatlı adam kimi tanınmağım pis fikirlərimi pərdələmək üçündür, çünki barışdırıcılıq təbiətimdən irəli gəlir, hirs-hikkəmin üzə çıxmasından qorxuram, ona görə dəqiqəm ki, başqasının vaxtını nə qədər az qiymətləndirdiyimi bilməsinlər. Və nəhayət, kəşf etdim ki, məhəbbətin ürəyə heç bir dəxli yoxdur, bu – Zodiak bürcələrinin işidir.

Mən başqa adam olmuşdum. Yeniyetməliyimdə həvəslə mütləq etdiyim klassiklərə təkrar qayıtmaq istəsəm də, bacarmadım. Anamın zorla oxutmağa çalışdığı, mənim isə zəhləm getdiyi romantik ədəbiyyata girişdim və məhz onun sayəsində anladım ki, dünyanı hərəkətə gətirən yenilməz qüvvə heç də sonu xoşbəxtliklə bitən məhəbbət deyil, uğursuz məhəbbətdir. Böhran mənim musiqi zövqümü də korlayanda özümü qoca, geridə qalmış hiss etdim və ürəyimi təsadüfi sevinclərin üzünə açdım.

Özümdən soruşuram, bu qədər qorxduğum və bəis olduğum düşkünlüyə necə oldu ki, qapıldım. Mən

yalançı buludlarda uçurdum, əbəs yerə kim olduğumu başa düşmək üçün güzgü qabağında özümle danışurdum. Elə bil, sayıqlama içində idim və bir dəfə daş, butulka atan tələbələrin nümayişini görüb, əlimdə mənim həqiqətimi aləmə car çəkən transparantla ilk cərgədə addımlamaqdan özümü zorla saxladım: «Mən məhəbbətdən dəli olmuşam».

Yatan Delqadınanın surəti gözümün önündən çəkilmirdi və mən heç bir niyyətim olmadan öz bazar məqalələrimin xarakterini tamamilə dəyişdim. İndi nə yazırdımsa, ondan ötrü yazırdım, ondan ötrü gülüb-ağlayırdım və hər yazdığım sözlə ömrümün bir zərrəsi gedirdi. Adət etdiyim yazı tərzimdən fərqli olaraq, daha məhəbbət məktubları şəklinə yazmağa başladım, indi bunu hamı özününkü kimi oxuya bilərdi. Redaksiyaya təklif etdim ki, mətn mətbəə şrifti ilə yığılmasın, mənim əllə yazdığım gözəl xətlə çap olunsun. Əlbəttə, redaksiya müdiri bunu növbəti qoca şöhrətpərəstliyinə yozdu, ancaq baş direktor onu dərhal zərb-məsələ çevrilən bircə cümlə ilə inandırdı:

– Yanılmayın: dinc dəlillər gələcəyi yaxınladır.

Əşqə düşmüş oxuculardan ardı-arası kəsilmədən gələn məktublar özünü çox gözlətmədi. Bəzi məktubları vacib xəbər kimi hətta radioda oxuyurdular, müxtəlif üsullarla onların üzünü çıxarıb, qaçaq yolla gətirilmiş siqaret kimi San Blas küçəsinin tinlərində satırdılar. Bu məktublar lap əvvəldən özünü ifadə etmək istəyindən doğmuşdu, onları qoca kimi düşünməyi öyrənməmiş doxsan yaşlı adamın dilindən yazırdım. Həmişə olduğu kimi intellektual mühit özünü riyakarcasına apardı. Hətta qrafoqlar mənim xəttimlə bağlı yanlış fikirlərə əsaslanaraq, bir-birinə zidd mühakimələr yürütməyə girişdilər. Məhz onlar ağıllara və könüllərə nifaq toxumu səpdilər, mübahisəni qızıqdırıb, nisgili dəbə mindirdilər.

Rosa Kabarkasla razılaşdım ki, elektrik ventilyatoru, tualet ləvazimatları və yaşayış üçün vacib saydığım başqa şeylər ilin axırına qədər otaqda qalacaq. Mən saat onda gəlirdim, həmişə də qıza, ya hər ikimizə nəşə gətirirdim və bir neçə dəqiqə bizim gecə teatrı üçün dekorasiya qurmaqla məşğul olurdu. Getməmişdən isə həmişə saat beşdən gec olmayaraq, hər şeyi yerinə yığıb, ağzını qıfıllayırdım. Yataq otağı təsadüfi müştərilərin kədərli sevgiləri üçün nəzərdə tutulmuş əvvəlki miskin görkəmini alırdı. Bir səhər eşitdim ki, gözəl səsi ilə tanınan Markos Peres mənim bazar günü dərc olunan məqalələrimi bazar ertəsi radioda öz xəbərlər buraxılışında oxumaq istəyir. Vasvasılığın və qorxunun öhdəsindən gəlib dedim: «Delqadına, bilirsənmi, şöhrət – səninlə yatmayan, ancaq oyananda başının üstündə dayanıb, sənə baxdığını gördüyün gombul senyordur».

Matəm saxladığına və gözünün üstünə endirdiyi qara şlyapasına baxmayaraq, daha mənə elə də əldən düşmüş görünməyən Rosa Kabarkasla bir gün səhər yeməyinə qaldım. Onun səhər yeməkləri öz təmtərağı və bibərinin gözdən yaş çıxmaq dərəcəsinə bəlliyinə görə məşhur idi. Bu zəqqutumdan bir dişdəm alıb, göz yaşı tökə-tökə dedim: «Ayın bədirlənən vaxtı olmasa da, bu gecə dalım yanacaq». «Az sızıldı, – o dedi. – Əgər yanarsa, demək, Allaha şükür, hələ dalın var».

Mən Delqadına deyəndə Rosa təəccübləndi. «Onun adı elə deyil», – dedi. «Belə danışma, – onun sözünü kəsdim, – o mənim üçün Delqadına-Cüllütdür». O, çiyinlərini çəkdi: «Yaxşı, nə fərqi, o sənindir, sadəcə, bu addan raxitlik yağır». Qızın pələng haqqında güzgüyə yazdığı sözləri ona dedim. «Elə şey ola bilməz, – qadın təəccübləndi, – o nə yaza bilir, nə oxuya». «Onda bəs kim yazıb?» Rosa çiyinlərini çəkdi: «Yəqin, həmin otaqda ölənlərin biri».

Bu səhər yeməyindən istifadə etdim ki, Rosa Kabarkasa ürəyimi boşaldım, Delqadına üçün xırda-xuruş şeylər istəyim, bir az şəraitini yaxşılaşdırım, bir az əyin-başımı düzəldim. O, həvəslə, hətta məktəbli kimi biciklə razılaşdı: «Gülməlidir! – Rosa qərribə tərzdə ded. – Məndə elə bir hiss var ki, guya, ondan ötrü mənə elçi düşmüşsən. Söz düşmüşkən, – elə bil, qəfil ağıma gəldi, – doğrudan, sən axı niyə onunla evlənməyəsən?» Mən quruyub qaldım. «Ciddi deyirəm, – o israr etdi, – ucuz başa gələrdi. Sən yaşda adam üçün əsas odur ki, yarıyarsan, ya yox, sən isə deyirsən, bu məsələdə hər şey qaydasındadır». Mən təşəbbüsü ələ aldım: «Sevgisiz seks – aşıq olmayanlar üçün təsəllidir».

O qəhqəhə çəkdi: «Ay tənha qoca, əsl kişi olduğuna həmişə inanmışam, həmişə belə olmusan, şadam ki, o cür də qalmısan, sənə düşmənlərin isə artıq silahlarını yerə qoyublar. Haqqında gəzən söhbətlər əbəs yerə deyilmiş. Markos Peresə qulaq asmısan?». «Kim ona qulaq asmır ki», – söhbəti bitirmək üçün dedim. Ancaq o, dediyindən əl çəkmədi: «Professor Kamaço və Kano dünən «Hər şeydən bir az»

verilişində deyirdilər ki, dünya daha əvvəlki deyil, çünki sənin kimi adamlar az qalıb».

Həftənin sonunda Delqadınanın öskürdüyünü, hərərətinin qalxdığını gördüm. Mən Rosa Kabarkası oyatdım və o, ilk yardım göstərmək üçün otağıma dərman qutusu gətirdi. İki gün sonra o, hələ də zəif olduğundan həmişəki məşğuliyyətinə – düymə tikməyə qayıda bilmədi. Həkim bir həftəyə keçib gedən adı qripə qarşı ev üsulları ilə müalicə yazdı, ancaq onun ümumi üzgünlüyü sarıdan da narahət idi. Mən Delqadınanı görmürdüm, onun yoxluğunu duyurdum və fürsətdən istifadə edib, otağı öz istədiyim kimi sahmana salmaq qərarına gəldim.

Mən Alvaro Sepedanın «Biz hələ də gözləyirik» hekayələr kitabına Sesiliya Porrasin çəkdiyi rəsm əsərini, yuxusuz gecələrimi qısaltmaq üçün Romen Rollanın «Jan Kristof»unu gətirdim. Bir sözlə, otaq layiqli görkəm almışdı və Delqadına buraya qayıda bilsə, xoşbəxtlik üçün tam yararlı idi: ətirli insektisidlərlə təmizlənmiş hava, çəhrayı divarlar, tutqun rəngdə plafonlar, vazada təzə-tər güllər, mənim sevimli kitablarım, anamın bugünkü zövqə uyğun asılmış tabloları. Köhnə qəbuledicini qısdalğalı yenisi ilə əvəz etdim və klassik musiqi proqramının üstündə saxladım ki, Delqadına Motsartın kvartetləri altında yatmağı öyrənsin, ancaq axşamların birində aydın oldu ki, o, dəbdə olan baleroları səsləndirən dalğaya köklənib. Şübhə yoxdu, onun zövqü belə idi və mən buna heyifsilənmədim, çünki bir vaxtlar, ömrümün ən gözəl çağlarında onlara ürəkdən aludə olmuşdum. Səhəri gün evə getməmişdən dodaq boyası ilə güzgüyə yazdım: «Mənim qızcığızım, biz bu dünyada tək-tənhayıq».

Həmin günlər məndə qəribə bir hiss yaranmışdı, guya, o, vaxtıdan əvvəl böyüyürdü. Mən təəssüratımı Rosa Kabarkasla bölüşdüm. Bu ona təbii göründü. On beş dekabrda Delqadınanın on beş yaşı tamam olacaq. O, tipik Oxatandır. Mən qorxdum: qız o qədər realdır ki, hər il yaşının üstünə yaş gəlir. Ona nə bağışlaya bilərdim? «Velosiped, – Rosa Kabarkas dedi. – O, gündə iki dəfə şəhərin bu başından o başına öz düyməsinin arxasınca getməli olur». Rosa qızın anbardakı velosipedini göstərdi və mən fikirləşdim ki, çox güman, bu qədər əziz olan qadına belə köhnə-köşküldə gəzmək yaraşmaz. Ancaq Delqadınanın, doğrudan da, real həyatda yaşamasının bu dərəcədə hiss olunan sübutu məni mütəəssir etdi.

Delqadına üçün yaxşı velosiped almağa getdim və onu yoxlamaqdan özümü saxlaya bilməyib, mağazada bir neçə dövrə vurdum. Yaşım ilə maraqlanan satıcı qıza qoca şıltaqlığı ilə dedim: bu yaxında doxsan yaşım tamam olacaq. O məhz mənim eşitmək istədiyimi dedi: «Yaşınızdan iyirmi il cavan görünürsünüz». Məktəb ədalarının məndə necə qaldığını özüm də başa düşürdüm, ancaq içimdə sevinc qaynayırdı. Və mən oxudum. Basabasda, mağaza piştaxtalarının arasında dövrə vuraraq, əvvəlcə ürəyimdə, sonra isə böyük Karuzo kimi zildən oxudum. Adamlar mənə baxıb əylənirdilər, arxamca qışqırırdılar, məsləhət verirdilər ki, «Əlil arabasında Kolumbiya ətrafında» yarışında iştirak edim. Oxumağı kəsməyib, xoşbəxt səyahətçidən vida salamı göndərərək, onlara əl eləyirdim. Elə həmin həftə hay-küy doğuran bir məqalə də yazdım: «Doxsan yaşında velosipeddə necə xoşbəxt olmalı».

Onun ad günü gecəsi Delqadinaya mahnını əvvəldən axıradək oxudum və bütün bədənini öpüslərə qər q etdim: onurğası boyu fəqərə-fəqərə lap arıq yambızlarına, xallı yanına, yuxusuz ürəyinin döyündüyü yerə qədər. Mən öpdükcə bədəni daha da istilənib, təbii ətir saçmağa başladı. Onun bədəninin hər qarışı öpüşümdən xəfifcə titrəyirdi, hər öpüşdə bir başqa istilik, bir ayrı dad hiss eləyirdim, canından qopub gələn iniltilərlə mənə cavab verirdi, məmələrinin giləsi onlara toxunmayan barmaqlarıma doğru can atırdı. Mən səhərə yaxın yuxuladım və birdən, sanki, dənizin dalğaları gurultu ilə şahə qalxdı, duyduğum vahimə ağacdən ağaca adlayıb, ürəyimi dəlib keçdi. Onda vanna otağına gedib, güzgüyə yazdım: «Delqadına-Cüllüt, sevgilim mənim, budur, milad küləkləri də uçub gəldi».

Mənim ən əziz xatirələrimdən biri belə səhərlərin birində məktəbdən çıxanda keçirdiyim anlaşılmaz hisslərdir. Nə olub mənə? Müəllimə çaşqınlıqla dedi: «Ah, bala, bu ki küləkdir». Səksən il sonra Delqadınanın yatağında oyananda, mən eyni hissləri yaşadım və yenə öz vaxtında gələn dekabr idi, özünün aydın, təmiz səması, qum tufanları və evlərin damını qopardan, məktəblilərin yubkasını qaldıran burulğanı ilə birlikdə. Şəhər xəyali uğultu ilə dolurdu. Küləkli gecələrdə şəhər bazarındakı qışqırıqlar tində imiş kimi ən uzaq məhəllələrdə belə eşidilirdi. Və təəccüblü deyildi ki, dekabr

küləkləri ən uzaq fahişəxanalara səpələnən dostlarımızı səslərinə görə tapmağa imkan verirdi.

Ancaq bu küləklərlə mənə pis bir xəbər də çatdı ki, Delqadina milad bayramını mənimlə keçirə bilməyəcək, öz ailəsi ilə birlikdə olacaq. Əgər bu dünyada nifrət etdiyim bir şey varsa, o da boyunlarına düşübmiş kimi adamların sevincdən ağladığı bayramlar və iki min il əvvəl miskin tövlədə doğulan körpəyə heç bir dəxli olmayan bütün bu süni işıqlar, mənasız milad nəğmələri, kağız bəzəklərdir. Ancaq Milad gecəsi qüssəmi boğa bilməyib, otağa onsuz getdim. Gecəni yaxşı yatdım və oyandım ki, yanımda şimal ayısı kimi dal ayaqlarının üstündə gəzən yumşaq tüklü ayı balası, bir də açıqca var: «Pis ataya». Rosa Kabarkas mənə demişdi ki, Delqadina güzgüyə yazdığım sözlərə baxıb, onlardan yazmağı öyrənir və qızın rəvan hərfləri məni fərəhləndirdi. Ancaq Rosa məni daha bir xəbərlə kədərləndirdi, ayı balası onun hədiyyəsi idi. Yeni il gecəsi öz evimdə saat səkkizdən yerimə girib, heç bir ağrı-acı hiss etmədən yuxuladım. Mən xoşbəxt idim, çünki saat on ikini vuranda aramsız çalınan zəng səslərinə, fabrikin fitlərinə, yanğınsöndürən maşınların siqnalına, sahiləndən aralanan gəmilərin yanıqlı fəryadına, barıt partlayışlarına və fişənglərin partıltısına baxmayaraq, Delqadinanın barmağının ucunda otağa girdiyini, yanımda uzanıb, məni öpdüyünü hiss elədim. Elə aydın hiss elədim ki, onun öpüşündən dodağım da biyan qoxusu qaldı.

IV.

Oyaq vaxtı da bir yerdə yaşayırmış kimi, yeni ilin əvvəlində bir-birimizi tanımağa başladım, elə astadan zümzümə etməyə öyrəşdim ki, yuxudan ayılmadan eşidə bilsin və bədəninə təbii dili ilə mənə cavab versin. Onun ovqatı yatışından duyulurdu. Əvvəllər üzgün və bir az kobud olan Delqadina tədrisən, elə bil, daxili rahatlıq əldə etdi, sifəti daha da gözəlləşib, yuxuları rəngbərəng oldu. Mən həyatımı ona danışdım, adı çəkilməsə də, həmişə yalnız onu nəzərdə tutduğum məqalələrimin qaralamasını qulağına oxuyurdum.

Bir dəfə anamın zümrüd qaşlı sığalarını onun yastığının üstünə qoydum. Növbəti görüşümüzə sığaları taxmışdı, ancaq ona yaraşmırdı. Bu dəfə başqasını, dərisinin rənginə uyğun olanı gətirdim. Və izah etdim: əvvəl gətirdiyim sifətinlə, saçının forması ilə tutmurdu. Bu yaxşı olacaq. Növbəti iki görüşdə sığaların heç birini taxmadı, ancaq üçüncü görüşə mən dediyimlə gəldi. Məsələn aydın oldu: o, mənim dediyimlə hərəkət etməmişdi, ancaq mənə xoş olsun deyərək məqam gözləmişdi. Həmin günlər ev şəraitinə elə alışdım ki, çılpaq yatmağı tərgitdim və gecələr çoxdan istifadə etmədiyim Çin ipəyindən pijamanı geyinməyə başladım.

Fransız yazıçısı, fransızların özündən çox dünyanın məftun olduğu Sent-Ekzüperinin «Balaca şahzadə»sini ona oxumağa başladım. Oyanmasa da, bu onu maraqlandıran ilk şey idi, ancaq o qədər maraqlandırdı ki, kitabı sona çatdırmaq üçün iki gecə dalbadal gələsi oldum. Biz sonra Perronun «Nağıllar»ını, «Müqəddəs tarix»i, «Min bir gecə»nin uşaqlar üçün işlənmiş variantını oxuduq və oxuduqlarımın ona nə dərəcədə maraqlı olduğunu bunlar arasındakı fərqləndirən, nə qədər bərk yatdığından başa düşdüm. Lap bərk yuxuladığımı hiss eləyəndə işığı keçirib, onu qucaqlayaraq, xoruz banına kimi yatırdım.

Mən xoşbəxt idim, nəvazişlə onun göz qapaqlarından öpürdüm və gecələrin birində, sanki, səmada gün doğdu: o, ilk dəfə gülümsədi. Sonra isə birdəncə yataqda kürəyini mənə çevirib, narazı halda dedi: «İlbizləri İsaabel ağlatdı». Söhbətimizin qızısaçağından həvəslənərək, o danışdığı tərzdə soruşdum: «Bəs onlar kimindi?» O cavab vermədi. Səsi, danışdığı tərzə aşığı təbəqə adamınıninkinə bənzəyirdi, sanki, onun deyildi, sanki, içində başqa biri gizlənmişdi. Ürəyimdə heç bir şübhə qalmadı: o, yatmış vəziyyətdə mənim daha çox xoşuma gəlirdi.

Yeganə problemim pişik idi. O, həyata marağını tamamilə itirmişdi, iki gün kefsiz halda öz küncündə oturdu və baytar həkimə aparmaq üçün Damiana onu səbətə qoymaq istəyəndə yaralı yırtıcı kimi məni cırmaqladı. O, çırpınan pişiyi zorla səbətə qoyub, evdən apardı. Bir müddət sonra heyvan yetişdirmə müəssisəsindən zəng vurdu ki, başqa əlac yoxdur, onu öldürmək lazımdır, ancaq bundan ötrü sizin

icazəniz olmalıdır. Öldürmək niyə? «Çünki çox qocadır», – Damiana dedi. Hırslə fikirləşdim ki, onda məni də pişiklər üçün sobada diri-diri yandırmaq olar. İki od arasında ələcsiz vəziyyətdə qalmışdım: pişiyə isinişə bilməmişdim, ancaq vur-tut qoca olduğuna görə öldürülməsinə də ürəyim gəlmirdi. Bu təlimat hanı, görəsən, orada nə deyilir?

Bu hadisə məni elə həyəcanlandırdı ki, bazar günü məqaləmi Nerudadan götürdüyüm «Pişik balaca ev pələngidir?» başlığı ilə yazdım. Məqalə növbəti dəfə cəmiyyəti iki yerə, pişiyin tərəfində olanlara və olmayanlara parçaladı. Beş gün sonra qocalığına görə yox, cəmiyyətin sağlamlığı naminə pişiyi öldürməyin tamamilə mümkün olması fikri üstünlük qazandı.

Anamın ölümündən sonra yuxuda kiminsə mənə toxuna biləcəyindən həmişə qorxurdum. Bir dəfə bunu hiss etdim, ancaq anamın səsi məni sakitləşdirdi: Figlio mio poveretto . Bunu bir dəfə də səhərə yaxın Delqadınanın otağında duydum, elə bildim mənə toxunan odur, az qaldım sevincimdən tullanam. Ancaq yox: bu, zülmətdə peyda olan Rosa Kabarkas idi. «Tez geyin, gedək, – o dedi, – mənim ciddi problemim var». Təsəvvür eləyə biləcəyimdən daha ciddi problemdi. Fahişəxananın hörmətli müştərilərindən birini girəcəkdəki otaqda bıçaqlayıb öldürmüşdülər. Qatil qaçmışdı. Suda bişmiş toyuq kimi solğun, iri, çılpaq, ancaq ayağında ayaqqabı olan meyit qan içində yataqda sərilib qalmışdı. Onu qapının kandarından tanıdım: boy-buxunlu, qəşəng, yaxşı geyinməyi bacaran, ən əsası, ailəsinin təmizliyi ilə tanınan çox böyük bankir X.M.B. idi. Boğazında dodaq kimi qıpqırmızı iki yara yeri vardı, qarnında isə qan axan iri dəşik. Meyit hələ soyumamışdı. Ancaq məni yaralardan çox, büzüşmüş cinsiyyət üzvünə, deyəsən, istifadə olunmamış prezervativin keçirilməsi heyrətləndirdi.

Rosa Kabarkas bankirin kimlə olduğunu bilmirdi, çünki onun da evə bağdakı qapıdan gəlmək imtiyazı var idi. O, bankirin kişi ilə olduğunu da istisna etmirdi. Fahişəxana sahibəsinin məndən istədiyi bircə şeydi – meyiti geyindirməyə kömək etmək. O, özünü elə sakit aparırdı, ağılımdan keçdi ki, yəqin, ölüm onun alışdığı adi bir şeydir. «Meyit geyindirməkdən çətin iş yoxdur», – mən dedim. «Allahın köməyi ilə bunu etmişəm, – Rosa bildirdi. – Onu tutan olsa, geyindirmək asandır». Mən şübhələndim: «Səncə, doğram-doğram edilmiş, ancaq ingilis centlmeni kimi kostyumunun ütüsü pozulmamış meyitə inanarlar?»

Bu yerdə Delqadına sarıdan qorxdum. «Yaxşı olar onu buradan aparasan», – Rosa Kabarkas məsləhət gördü. «Əvvəlcə – meyit», – vahimələnərək dedim. O bunu sezdi və öz nifrətini gizlətmədi: «Sən ki titrəyirsən!». «Ona görə, – mən israr etdim, ancaq bu, həqiqətin yarısı idi. – Qıza de, neçə ki tökülüşüb gəlməyiblər, burdan getsin». «Yaxşı, – Rosa söz verdi, – ancaq jurnalist olduğuna görə sənə heç nə olmaz». «Sənə də, – əsəbiliklə bildirdim. – Sən bu hökumətdə yeri, çəkisi olan yeganə liberal siyasətçisən».

Qədimdən bəri öz təhlükəsizliyi, sakitliyi ilə seçilən şəhər, elə bil, lənətə gəlmişdi – dəhşətli və qalmaqallı qətlər barədə xəbərlər hər il onu sarsıdırdı. Bu dəfə başqa cür oldu. Diqqəti çəkən başlıqla verilən rəsmi məlumatda təfərrüata varılmadan xəsisliklə bildirilirdi ki, gənc bankir Pradomar şosesində hücumla məruz qalaraq, bıçaq zərbəsilə qətlə yetirilib; cinayəti doğuran səbəb məlum deyil. Onun düşməni olmayıb. Hakimiyyətin məlumatında qətlə yerli əhalinin dinc xarakterinə qətiyyənlə xas olmayan cinayətkarlığın artmasında günahkar bilinənlərin – ölkənin orta vilayətlərindən köçənlərin törətdiyi ehtimal edilirdi. Elə ilk saatlarda əlindən çox adam saxlanılmışdı.

Mən hiddətlənmiş halda, iyirminci illərin tipik jurnalisti, yaşıl sellüoid günlüklü kepka qoymuş, köynəyinin qollarına rezin taxmış, hər şeyi baş verməzdən əvvəl bildiyini güman edən cinayət şöbəsi redaktorunun yanına getdim. Ancaq bu dəfə əlində elə bir əhəmiyyətli dəlil-sübut yox idi və işimi ehtiyatlı tutub, cinayətin mənzərəsini tamamladım. Həmişəki kimi hansısa çox etibarlı mənbəyə istinad edərək, qəzetin birinci səhifəsi üçün ikilikdə səkkiz sütunluq xəbər yazdıq. Ancaq sensor Murdar Qar Adamı söhbətin, guya, liberalların quldur hücumundan getdiyini bildirən rəsmi xəbəri qəzetə sırımağa macal tapdı. Ən həyasız və izdihamlı dəfn mərasimi zamanı vicdan əzabım kədərli dilxorluqla əvəz olundu.

Evə qayıdıb, Delqadınanın başına nə gəldiyini bilmək üçün elə həmin axşam Rosa Kabarkasa zəng vurdum, ancaq telefon dörd gün cavab vermədi. Beşinci gün canımı dişimə tutub, onun evinə

yollandım. Qapılar möhürlənmişdi, ancaq polis yox, sanitar xidməti tərəfindən. Qonşular heç nə bilmirdilər. Delqadinadan iz qalmamışdı və mən təhlükəli, bəzən də gülməli axtarışlara başladım, əməllicə taqətdən düşmüşdüm. Uşaqların oynadığı, Simon Bolivarın uçub tökülmüş heykəlinə dırmaşdığı parkdakı tozlu skamyada günlərlə oturub, gənc velosipedçi qızlara göz qoyurdum. Qəşəng-qəşəng fahişələr pedala fırladaraq, yanımdan ötürdülər, hamısı da hazır, gözüyumulu əlini at, istədiyini tut, apar. Ümidim üzüləndə sakit balero dünyasına çəkildim. Ancaq bu, zəhərli su kimi təsir edirdi: oradakı hər söz onu xatırladırdı. Əvvəllər yazmaq üçün mənə sakitlik lazım idi, çünki aqlım həmişə əlyazmadan çox, musiqiyə can atırdı. İndi isə hər şey əksinə olmuşdu: mən yalnız balero sədələri altında işləyə bilirdim. Mən onunla nəfəs alırdım. Həmin iki həftədə qələmimdən çıxan məqalələrin hamısı əsl məhəbbət məktubları idi. Axın-axın gələn məktublardan əsəbiləşən redaksiya müdiri eşqə düşmüş oxucuları necə ovunduracağı düşünüb tapana qədər məhəbbət alovunu bir qədər azaltmağımı xahiş etdi.

Dinlik tapa bilmirdim, ona görə günüm baş-ayaq gedirdi. Saat beşdə oyanıb, qaranlıqda uzanaraq, Delqadinanı öz qeyri-real həyatında təsəvvürümə gətirirdim: qardaşlarını necə oyadır, onları məktəbə yola salmaq üçün necə geyindirir, evdə bir şey varsa, necə yedizdirir, şəhərin bir başından o biri başına cəzasını çəkməyə – düymə tikməyə velosipedlə necə gedir. Və təəccüblə özümdən soruşurdum: «Düymə tikəndə qadın nə barədə fikirləşir? O, mənim haqqımda düşünürmü? Məndən xəbər tutmaq üçün o da mənim kimi Rosa Kabarkası arayırımı?» Tam bir həftə ev xələtimi gecə-gündüz əynimdən çıxarmadım, yuyunmadım, üzümü qırxmadım, dişimi təmizləmədim, çünki məhəbbət məni çox gec öyrətmişdi ki, insan kimdən ötrüsə özünü səliqəyə salır, ətirlənir, mənim isə heç kimim olmamışdı. Damiana səhər saat onda məni tor yelləncəkdə çılpaq görüb, xəstələndiyimi fikirləşdi. Mən şəhərdən dumanlanmış baxışlarla onu süzüb, bir yerdə çılpaq yellənməyi təklif etdim. O, saymazyanaya cavab verdi:

– Əgər razılaşsam, nə edəcəyinizi düşünmüsünüz?

Əzabın məni necə taqətdən saldığımı onda anladım. Bu yeniyetmə həyəcanlarına görə özümü tanıya bilmirdim. Telefondan aralanmaqdan qorxduğum üçün evdən çıxmırdım.

Yazırdım, heç kimə zəng etməirdim və elə ilk zəngdə bunun Rosa Kabarkası ola biləcəyini düşünüb, telefona tərəf atılırdım. Gün ərzində tez-tez işimdən aralanıb, bu telefonda insaf olmadığını başa düşəndə qədər günlərlə zəng vurdum.

Yağışlı bir axşam evə qayıdanda qapının ağzındakı pilləkəndə pişiyin yumaq kimi büküldüyünü gördüm. O, çirkli və tükləri didilmiş vəziyyətdə idi, adamın ona yazığı gəlirdi. Təlimatdan başa düşdüm ki, pişik xəstələnib və onu həyata qaytarmaq üçün bütün tapşırıqlara əməl etdim. Gündüz, siestadan sonra oyananda isə pişiyin məni Delqadinanın evinə aparıb çıxara biləcəyi qəfildən aqlıma gəldi. Onu bazar zənbilində Rosa Kabarkasının hələ də möhürlü qalmış və heç bir həyat işartısı duyulmayan evinə gətirdim, ancaq pişik zənbildə çırpınmağa başladı, nəhayət, tullanıb çəpərdən bağa aşaraq, ağacların arasında yoxa çıxdı. Mən qapını yumruqladım; içəridən kimsə əsgəri qaydada soruşdu: «Gələn kimdir?». «Özümüzünkülərdir, – mən də eyni tərzdə cavab verdim. – Ev yiyəsini axtarıram». «Ev yiyəsi yoxdur», – içəridəki dedi. «Açın, heç olmasa, pişiyi götürüm». – «Pişik yoxdur», – içəridən eşidildi. Mən soruşdum: «Siz kimsiniz?»

– Heç kim, – içəridən cavab gəldi.

Həmişə elə hesab etmişəm ki, «məhəbbətdən ölmək» ifadəsi şairlərin uydurmasıdır. Ancaq həmin axşam onsuz və pişiksiz evə qayıdanda əmin oldum ki, belə deyil, mən özüm, qoca və tənha adam məhəbbətdən ölürəm. Bir şeyin də həqiqət olduğunu anladım: dünyanın heç bir ləzzətini öz əzablarıma dəyişməzdim. Leopardinin «Mahnılar»ını tərcümə etmək üçün on beş ilimi itirmişdim və yalnız həmin axşam onları əsl mənada hiss etdim: «Nə bədbəxtəm, əgər məhəbbət budursa, bəs əzab nədir».

Ev paltarında və üzü tüklü vəziyyətdə redaksiyaya gəlişim aqlım barədə bəzi şübhələr doğurdu. Şübhə arakəsmələrlə ayrı-ayrı kiçik otaqlara bölünərək, yenidən qurulan redaksiya tavandan düşən işıqda doğum evinə oxşayırdı. Süni surətdə yaradılan sakitlik və rahatlıq şəraiti adamı pıçılıtlı ilə danışmağa, barmaqlarının ucunda yeriməyə vadar edirdi. Vestibüldə keçmiş krallar kimi üç ömürlük prezidentin

yağlı boya ilə çəkilmiş portreti və redaksiyaya görüşə gələn məşhur adamların fotosəkilləri nəzərə çarpırdı. Öndəki böyük zəlalətli bir yerindən redaksiyanın indiki tərkibinin mənim ad günümə çəkilən iri fotosəkil asılmışdı. Özümü saxlaya bilməyib, fikrimdə onu otuz yaşında çəkilən şəkillə müqayisə etdim və bir daha əmin oldum ki, fotosəkilə həqiqətdə olduğundan daha çox və daha pis qocalırsan. Yubileydə məni öpən katibə xəstə olub-olmamağımla maraqlandı. İnanmaması üçün ona həqiqəti deməkdən xoşbəxtlik duydum: «Məhəbbətdən xəstəyəm». Qadın bərkdən dedi: «Heyif ki, mənə olan məhəbbətdən yox!». Mən komplimentlə cavab verdim: «Nahaq yerə belə əminsiniz».

Cinayət şöbəsinin redaktoru öz otağından çıxıb-çığa qışqırdı ki, iki qız meyiti tapılıb, şəxsiyyətləri müəyyənləşdirilməyib. Mən qorxdum: «Neçə yaşındadırlar?». «Gəncdirlər, – cavab verdi. – Görünür, rejimin qatillərindən, muzdlularından qaçaraq, orta rayonlardan gələnlərdir». Mən rahatca nəfəs aldım. «Hadisələr qan ləkəsi kimi yavaş-yavaş böyüyüb, bizi də batırır», – mən dedim. Redaktor uzaqdan qışqırdı:

– Qanda yox, maestro, zibilin içində batırıq.

Bir neçə gün sonra Mundo kitab mağazasının qarşısında əlində pişik üçün səbət tutmuş bir qız sürətlə yanımdan keçəndə lap betər vəziyyətə düşdüm. Məni titrətmə tutdu. Günortanın səssizliyi basabasında adamları dirsəyimlə itələyib-ələyib qızın dalınca qaçdım. Qız çox gözəl idi və mənim çətinliklə yardığım insan selinin arasından rahatca sivişib keçirdi. Axır ki, onu qabaqlayıb, sifətinə baxdım. O dayanmadan, üzr istəmədən məni əlilə kənarlaşdırdı. Axtardığım deyildi, ancaq vüqarlı qaməti məni elə sarsıtdı ki, sanki, o, Delqadina idi. Başa düşdüm ki, onu ayıq və paltarlı vəziyyətdə tanıya bilməyəcəyəm, heç vaxt görmədiyi üçün o da məni tanımayacaq. Onu xatırladan mahnılara qulaq asmamağa, o mahnıları oxumamağa, yada salmamağa çalışıb, çılğınlıq içində üç günə on iki cüt mavi və çəhrayı pəriş hördüm.

İztirablarımın öhdəsindən heç cür gələ bilmirdim və anlamağa başladım ki, əgər məhəbbət qarşısında belə aciz və gücsüzəmsə, demək, qocayam. İzdihamlı ticarət rayonunda avtobus velosipedçi qızı vuranda bu, bir daha sübut olundu. Təcili yardım maşını onu yenidən aparmışdı, ancaq fəlakət barədə təzə qan gölməçəsinə və velosipeddən qalan metal yığına görə mühakimə yürütmək olardı. Əzik velosipeddən çox, onun növü, modeli və rəngi mənə təsir etdi. Bu yalnız Delqadinaya bağlıladığım velosiped ola bilərdi.

Görənlər deyirdi ki, avtobusun vurduğu qız gənc, hündür, arıq, qıvrımsaç olub. İlk rastıma çıxan taksini dəli kimi saxladım, sarımtıl hasara alınmış, qumluqda itib batmış həbsxanaya oxşayan Şəfqət xəstəxanasına sürdürdüm. Klinikaya girmək üçün yarım saat vurnuxdum, daha bir yarım saatı ətir saçan çiçəklənmiş meyvə bağından çıxmağa sərf etdim, bağda xəstə qadın düz gözümün içində baxıb qışqırdı:

– Mən – sən axtardığın deyiləm.

Ancaq indi anladım ki, bələdiyyə dəlixanasının xəstələri burada saxlanılır. Xidmətçinin məni təcili yardım şöbəsinə aparması üçün müdiriyyətə jurnalist olduğumu dedim. Qeydiyyat jurnalında yazılmışdı: Rosalba Rios, on altı yaşında, məşğuliyyəti bilinmir. Diaqnoz: beyin silkələnməsi. Vəziyyəti: orta ağır. İcazə verməyəcəklərini güman edərək, şöbə müdirindən soruşdum ki, xəstəni görə bilərəmmi, ancaq xəstəxananın necə bərhad vəziyyətdə olduğundan yazacağımı düşünüb, məni sevincək apardılar.

Karbol turşusunun qoxusu hopmuş, xəstələrin çarpayılarda büzüşdüyü iri zaldan keçdik. Axtardığımız qız içərilərdə bir küncdə, diyrəkli dəmir xərəkətdə uzanmışdı. Baş bintlə sarınmışdı, qançır olmuş ağırlı sifətini seçmək olmurdu, intəhası, ayaqlarını görməyim kifayətədi ki, onun Delqadina olmadığını bilim. Və yalnız o məqamda qəfil düşündüm: «Əgər o olsa idi, neyləyəcəkdim?»

Səhəri gün hələ gecənin zülmətini üstümdən çırpamış qızın işlədiyi köynək fabrikinə, bir dəfə Rosa Kabarkasın mənə nişan verdiyi yerə yollandım və fabrik sahibindən xahiş etdim ki, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının qitələrarası layihəsi üçün nümunə kimi təqdim etmək istədiyimiz müəssisəni bizə göstərsin. Gönüqalın, bədbin livanlı sahibkar dünya birliyinə örnək olmaq ümidi ilə öz səltənətinin qapısını həvəslə üzümə açdı.

Üç yüz qız işıqlandırılmış böyük binada dinməzcə düymə tikirdi. Bizi görəndə məktəblilər kimi şax durub, müdirləri onların ölməz düymə tikmə sənətinə bəxş etdiyi töhfələrdən danışana qədər gözlərinin ucu ilə bizi süzdülər. Mən qızların üzünə baxa-baxa oyaq, paltarlı Delqadinanı tanıyacağımdan qorxurdum. Ancaq mənə öz heyranlığından hürkmüş bir qız tanıdı:

– Senyor, qəzetdə məhəbbət məktubları yazan sizsiniz?

Yatan qadının adama bu cür sarsıdıcı təsir göstərə biləcəyini təsəvvürümə belə gətirməzdim. Xudahafizləşmədən, cəhənnəmdəki bakirə qızlardan birinin mənə axtardığım olduğunu artıq fikirləşmədən fabrikdən qaçdım. Oradan çıxanda həyatda olan-qalan istəyim ağlamaq idi.

Rosa Kabarkas ayın axırında zəng edib, inanılmaz bir izahat verdi: bankirin qətlindən sonra Kartaxena de-İndiasda layiqincə istirahət eləyə bilib. Təbii ki, ona inanmadım, ancaq belə bir uğura görə təbrik etdim və içimdə qaynayan sualı verməmişdən onun istədiyi qədər yalan danışmasına imkan yaratdım.

– Bəs o?

Rosa Kabarkas bir xeyli susdu. «O burdadır, – Rosa, nəhayət, dilləndi, ancaq səsi tutulmuşdu. – Bir az gözləmək lazımdır». «Nə qədər?» «İndilikdə bir şey deyə bilmərəm, səni xəbərdar edərəm». Cavabdan yayındığımı hiss edib, sözünü kəsdim: «Dayan, heç olmasa, ondan bir soraq ver». «Soraq-zad yoxdur, – deyib, sözünü tamamladı: – Ehtiyatlı ol, özünə, ən əsası da ona ziyan vura bilərsən». Eyhamlı danışığa qulaq asmaq halında deyildim. Yalvardım ki, həqiqətə yaxınlaşmağa imkan versin. «Əslinə qalanda, – mən sakitləşmək bilmirdim, – biz cinayət yoldaşıyıq». O, sözündən bir addım da geri çəkilmədi. «Sakit ol, – Rosa dedi, – qız qaydasındadır və onu çağırmağımı gözləyir, ancaq indi heç nə etmək lazım deyil, bundan da artıq məndən heç nə eşitməyəcəksən. Xudahafiz».

Nə edəcəyimi bilmədən telefonun dəstəyi əlimdə quruyub qaldım, çünki Rosa Kabarkası kifayət qədər yaxşı tanıdığımından başa düşürdüm: xoşluqla ondan heç nə ala bilməyəcəyəm. Günortadan sonra ağımdan çox, təsadüfə güvənərək, sakitcə onun evinin ətrafında fırlandım, ancaq qapı yenə bağlı idi və sanitariya xidməti tərəfindən möhürlənmişdi. Fikirləşdim ki, Rosa Kabarkas mənə başqa yerdən, ola bilsin, hətta başqa şəhərdən zəng edib və tək elə bu fikir ürəyimi narahatlıqla doldurdu. Ancaq saat altıda heç gözləmədiyim halda telefonda parol kimi eynən mənim sözlərim səsləndi:

– Bax indi – hə.

Axşam saat onda uçuna-uçuna, ağlamamaqdan ötrü dodaqlarımı çeynəyə-çeynəyə konfet, halva və bir qutu İsveçrə şokoladı götürüb, yatağa səpələmək üçün bir səbət alışıb-yanan qızılgüllə oraya getdim. Qapı aralı idi, işıq keçmişdi, Bramsin skripka və fortepiano üçün bir nömrəli sonatası radiodan ətrafa süzülürdü. Delqadına yataqda o qədər gözəl idi, özünə o qədər bənzəmirdi ki, onu zorla tanıdım.

O böyümüşdü: məsələ boyda deyil, hiss ediləcək dərəcədə yetkinləşmişdi, yaşından iki-üç yaş böyük görünürdü və indi paltar belə onun əzalarını gizlədə bilməzdi. Dik almacaq sümükləri, coşqun dənizin sahilində gündən yanmış dərisi, zərif dodaqları, qısa qıvrım saçları onun görkəminə Apollon əzəməti verirdi. Döşləri elə irilənmişdi ki, artıq ovcuma sığmırdı, ombası yumrulanmışdı, bədəni isə möhkəm və harmonik olmuşdu. Təbiətin qüdrəti mənə heyran etdi, ancaq süni bəzək-düzək mənə sarsıtdı: taxma kirpiklər, gümüşü lak çəkilmiş ayaq və əl dirnaqları, məhəbbətə heç bir dəxli olmayan ucuz ətir. Üstündəki zinət əşyaları mənə tamamilə özümdən çıxartdı: zümrüd salxımlı qızıl sığalar, təbii mirvaridən boyunbağı, brilyantları bərq vuran qızıl qolbaq və bütün barmaqlarına taxılmış qiymətli qaşları olan üzüklər. Naxışlı, muncuqlu gecə köynəyi, atlas çəkəkləri stulun üstünə qoyulmuşdu. Hirsimdən partladım:

– Ləçər! – mən çığırdım.

Çünki şeytan qulağıma dəhşətli fərziyyələr pıçıldayırdı. Hadisə, çox güman, belə baş vermişdi: qətl gecəsi qızı xəbərdar etmək üçün yəqin Rosa Kabarkasın nə vaxtı, nə həvəsi olmuşdu və polis həddi-bülüğa çatmamış qızı otaqda tək, alibi olmadan tapmışdı. Belə vəziyyətlərdə Rosa Kabarkasın tayı-bərabəri yoxdu: o, qızın bakirəliyini hansısa bir yerli qarnıyoğuna satmışdı ki, onu bu cinayətdən ləkəsiz çıxartsın. Əlbəttə, qalmaqal səngiyənə qədər ilk növbədə bir müddət itmək lazımdı. Nə gözəl! Üçlükdə bal ayı, ikisi yataqda, Rosa Kabarkas isə qəşəng eyvanda cəzasızlığın ləzzətini alır.

Hirsimdən əlimə keçəni necə gəldi divara çırpmağa başladım: gecə lampasını, radioqabuledicini, ventilyatoru, güzgünü, bardağı, stəkanları. Mən bunları dayanmadan, dəhşətli gurultu qopararaq, ancaq tələsmədən və ağilla edirdim, bu da qanımın arasına girdi. Qız elə ilk gurultudan yerindən tullandı, ancaq mənə baxmadı, arxası mənə tərəf yumaq kimi yumrulanıb, gurultu kəsilənə qədər diksinə-diksinə eləcə uzanılı qaldı. Həyətdəki toyuqlar, tezdən oyanmış itlər daha betər hay-küy salmışdılar. Qəzəbdən coşduğum vaxt beynimə bir fikir də gəldi – evi yandırmaq, ancaq bu zaman Rosa Kabarkas təmkinini pozmadan gecə köynəyində qapının ağzında peyda oldu. O heç nə demədi. Vur-tut baxışları ilə dəyən ziyanı qiymətləndirdi və qızın qorxudan başını əlləri arasına alıb ilbiz kimi qıvrılrsa da, sağ-salamat olduğunu gözüylə gördü.

– İlahi! – Rosa Kabarkas bərkdən dedi. – Belə bir sevgi üçün nələrdən keçməzdim!

O, məni altdan yuxarı canıyananlıqla süzüb, hökmlə: «Getdik» – dedi. Onun arxasına düşüb evə getdim, Rosa dinməzəcə mənə bir stəkan su verdi, qarşısında oturmağa yer göstərdi və etirafımı dinləməyə hazırlaşdı. «Yaxşı, – o dedi, – özünü böyük kimi apar, de görüm, sənə nə olub?»

Həqiqət bildiyim hər şeyi ona danışdım. Rosa Kabarkas heç nəyə təəccüblənmədən dinməzəcə qulaq asdı və guya, axır ki, başa düşdü. «Bu, möcüzədir, – o dilləndi. – Mən həmişə demişəm: qısqanclıq həqiqətdən çox bilir». Və Rosa Kabarkas heç nəyi gizlətmədən hər şeyi olduğu kimi danışdı. Doğrudan da, həmin gecəki qarışıqlıqda otaqda yatan qızı tamamilə yaddan çıxarıb. Müştərilərdən biri, üstəlik, mərhumun vəkili hamını yola gətirib, hər şeyi düzüb-qoşub və qalmaqal yatana qədər Rosa Kabarkası Kartaxena de-İndiasdakı otdə dincəlməyə dəvət edib. «İnan, – Rosa Kabarkas dedi, – bütün bu müddət ərzində hər dəqiqə səni və qızı düşünmüşəm. Sırağagün gələn kimi ilk əvvəl sənə zəng vurdum, ancaq heç kim cavab vermədi. Qız isə dərhal gəldi, ancaq elə dəhşətli görkəmdə idi, onu səndən ötrü çimizdirdim, geyindirdim, gözəllik salonuna göndərüb, tapşırıdım ki, kraliça kimi bəzəsinlər. Sən də gördün: o, əla idi. Qəşəng paltarlar? Bu paltarları ən kasıb quşcuğazlarıma müştəri ilə rəqs etməyə gedəndə verirəm. Daş-qaş? Mənimdir. Diqqətlə baxmaq kifayətdir ki, başa düşəsən: brilyant dediyin şüşədir, qızıl sandığın isə adi metaldir. Odur ki, gicləmə, – o, sözünü tamamladı: – Get, oyat onu, üzr istə və nəhayət, lazım olan işi gör. Siz başqalarından daha artıq xoşbəxt olmağa layiqsiniz». Mən çox çalışdım, ona inanam, ancaq məhəbbət ağı üstələdi. «Fahişələr!.. – hirs başıma vurdu. – Hamınız murdar fahişələrsiniz! Daha nə səni, nə sənin fahişələrini, ən çox da onu görmək belə istəmirəm». Rosa Kabarkasın heç tükü də tərpənmədi.

– Allah amanında, – mərhəmətlə dedi və gerçək həyata qayıtdı. – Otaqda törətdiklərinin hesabını isə sənə göndərəcəm.

V.

«Mart idus «unu oxuyanda müəllifin Yuli Sezara istinadən yazdığı cümləyə rast gəldim: «Başqaları səni tanıdığı kimi olmağa məhkumsan». Nə Yuli Sezarın öz əsərlərində, nə Svetonidən tutmuş Karkopinoya qədər bütün bioqrafların mətnlərində həmin sözlərin ona məxsusluğunu təsdiq edən dəlil-sübut tapmadım, ancaq bu kəlamı bilməyə dəyərdi. Onun faciəli mənası həyatımın sonrakı aylarında aydın oldu, o nəinki bu xatirələri yazmağıma, həm də bütün utancaqlığı atıb, Delqadinaya məhəbbətimdən danışmağıma təkan verdi.

Bir dəqiqə belə rahatlığım yox idi, buterbrodla keçinirdim, elə arıqlamışdım ki, şalvar belimdən düşürdü. Bədənimdə gəzən ağrılar sümüklərimdə yuva salmışdı, ovqatım heç bir səbəb olmadan qəfil dəyişirdi, gecələrim əsəbi yuxusuzluq içində keçirdi, ona görə kitab oxuya, musiqiyə qulaq asa bilmirdim, gündüzlər isə, əksinə, oturduğum yerdə mürgü vururdum.

Rahatlıq gözlənilmədən gəldi. Loma Freska rayonunda, ağzınacan dolu avtobusda yanımda oturmuş qadın – onun avtobusa nə vaxt mindiyini görməmişdim – qulağıma pıçıldadı: «Hələ də bacarırsan?» Gənc yaşlarından məni daimi müştərisi kimi qəbul edib, şiltaqlıqlarıma dözən keçmiş sevgilim məğrur Kasilda Armanta idi. Xəstəhal və kasıb vəziyyətdə işdən ayrılıb, ona dayaq duran, öz soyadını verən, onu, bəlkə, bir az da sevən çinli bostançıya ərə getmişdi. Yetmiş üç yaşında da Kasilda həmişəki

çəkisini, gözəlliyini və sənətinə xas olan güclü xarakterini, sərbəstliyini saxlamışdı.

O məni dənizə gedən yolun üstündəki təpədə, çinlilərin bostanının arasında yerləşən evinə apardı. Qıjıların, boy atmış astromeliyaların əhatəsində, damından quş qəfəsləri asılmış kölgəli eyvanda çimərlik kürsüsündə oturdum. Başlarında konusvari şlyapa təpənin ətəklərinə səpələnən çinlilər şaxıyan günün altında bostan əkirdilər. Aşağıda iki qayalıq dambanın arası ilə çayın bir neçə liq axıb dənizə çatdığı Bokas de-Senisanın boz torpaqları göz işlədikcə uzanıb gedirdi. Söhbət etdiyimiz vaxt ağ okean gəmisini çayın mənsəbinə girdi və gəminin cöngə kimi qəmgin böyürtüsü çay limanından eşidilənə qədər dinməzəcə onu seyr etdik. O, köks ötürdü: «Təsəvvür edirsən? Yarım əsrdən də artıq müddətdə səni ilk dəfədir yataqda qəbul etmirəm». «Biz indi əvvəlki adamlar deyilik», – mən dedim. Qadın məni eşitmədən sözünə davam etdi: «Hər dəfə sənin yazıların radioda verildəndə, adamların səni necə sevdiyindən ağızdolusu danışılarda, kimsə səni məhəbbət müəllimi adlandıranda, inanırsan, fikirləşirəm ki, sevgidə necə canını əsirgəmədiyini, necə bacarıqlı olduğunu mənim qədər heç kim bilmir. Ciddi sözümdür, – o dedi, – səninlə heç kim məndən yaxşı ola bilməzdi».

Daha müqavimət göstərəsi halda deyildim. Kasilda bunu hiss etdi, yaşarmış gözlərini gördü və yəqin, yalnız onda başa düşdü ki, artıq əvvəlki adam deyiləm, mən isə onun baxışlarına, heç inanmadığım halda, mərdliklə tab gətirdim. «Mən qocalıram», – etiraf etdim. «Biz artıq qocayıq, – o, köks ötürdü. – Sadəcə, qocaldığımızı daxilən hiss etmirik, ancaq kənardan baxanlar bunu görürlər».

Ürəyimi ona açmaya bilməzdim və doxsanilliyim ərəfəsində Rosa Kabarkasa etdiyim ilk zəngdən tutmuş, otaqda hər şeyi darmadağın edib, bir də oraya qayıtmadığım həmin dəhşətli gecəyə qədər içimi parçalayan bütün əhvalatı başdan-ayağa ona danışdım. Ürəyimi açıb tökməyimə elə qulaq asırdı, sanki, bunları özü yaşamışdı, sonra tələsmədən bir az düşünüb gülümsədi.

– Əlbəttə, özün bilən yaxşıdır, ancaq bu xilqəti itirmə, – Kasilda dedi. – Tək-tənha ölməkdən betər bədbəxtlik yoxdur.

Biz Puerto-Kolombiaya araba kimi can çəkə-çəkə sürünən balaca qatarla getdik. Bokas de-Senisanın dibini təmizləyənlə qədər bütün dünyanın ölkəyə daxil olduğu ovulmuş taxta bəndin qarşı tərəfində nahar edib, cüssəli zənci arvadların qızardılmış parqo balığı, üstünə yaşıl banan dilimləri qoyulmuş kokoslu düyü verdiyi, palmadan düzəldilən talvarın altında oturdum. Günortanın bürküsündə iki saat mürgülədik, sonra isə alışıb-yanan günəş dənizdə batana qədər söhbət elədik. Hər şey mənə xəyal kimi görünürdü. «Həyatın işinə bir bax, bizə bal ayı bəxş etdi, – Kasilda zarafatla dedi. Və ciddi görkəm aldı: – İndi geriye dönüb baxanda yatağımdan gəlib keçmiş minlərlə kişi görürəm, ancaq onlardan ən fağırının belə mənimlə qalması üçün canımı verərdim. Allaha şükür, vaxtında öz çinlimi tapdım. Nə olsun, şeyi çeçələ barmağım boydadır, intəhası, bilirəm ki, tək-cə mənimdir».

O, gözlərimin içinə baxıb, indicə dediklərinə reaksiyama öyrənəndən sonra sözünü tamamladı: «Bu saat get, o yazığı axtar, hətta qısqanlıqlığın pıçıldadıqları düz olsa da, fərqi yoxdur, necə deyərlər, neyləmişənsə, özün eləmişən. Əlbəttə, qoca romantikasını da rədd elə getsin. Oyat onu, qorxaqlığına, alçaqlığına görə şeytanın səni mükafatlandıracağı mərətinlə kişiliyini ona sübut et. Ciddi deməyimi istəyirsənsə, – sözünü səmimiyyətlə bitirdi, – sevdiyinlə olmaq zövqünü dadmamış ölmə».

Ertəsi gün telefonun nömrəsini yığanda ürəyim az qalırdı yerindən çıxsın. Çünki Delqadina ilə yeni görüşdən qorxurdum, çünki Rosa Kabarkasa nə cavab verəcəyimi bilmirdim. Otağındakı dağıntının qiymətini öz xeyri üçün şişirdəndə aramızda əməlli-başlı mübahisə olmuşdu. Anamın xeyli pula gedəsi rəsm əsərlərindən ən çox sevdiyim birini satası oldum, ancaq lazım olan məqamda o, mənim fikrimdə tutduğumun heç onda birini də doğrultmadı. Aldığının üstünə öz saxlancımı da əlavə edib, hamısını Rosa Kabarkasa apardı və sözümü kəsəsinə dedim: «Ya bu, ya heç bir şey». Deməyə nə ehtiyac, intihara yaxın bir hərəkətdi, mənim təmiz adıma məhv etmək üçün bircə sırımı satmağı kifayət idi. O inad etmədi və haqq-hesab çəkdiyimiz gecə girov saxladığı tablону özünə götürdü. Bir zərbə ilə hər şeyi itirdim: Delqadinanı, Rosa Kabarkası və öz sonuncu əmanətimi. Ancaq telefon qəfil zəng vurdu: bir, iki, üç... və dəstəkdə o idi: «Neyləyək?» Səsim mənə qulaq asmadı. Dəstəyi yerinə qoydum. Tor yelləncəyə uzanıb, Satinin ürəyə məlhəm olan lirikası ilə özümü sakitləşdirməyə çalışdım, ancaq elə tərlədim ki, hətta kətan yelləncək də islandı. Zəng etmək üçün səhəri gözləməyə səbrim çatmadı.

– Yaxşı, – qətiyyətlə dedim. – Bu gün – hə.

Rosa Kabarkas – başqa cür ola da bilməzdi – heç nə olmamış kimi cavab verdi. «Ay tənha qoca, – özündən razı halda nəfəs aldı, – iki ay ilim-ayaq itirsən, sonra da peyda olub, mümkün olmayan şey xahiş edirsən». O dedi ki, Delqadinanı bir aydan çoxdur görmür, deyəsən, sən otağı darmadağın edəndə keçirdiyi sarsıntıdan özünə gəlib, o qədər özünə gəlib ki, bunu heç xatırlatmadı, səni də soruşmadı, ümumiyyətlə, öz yeni işindən razıdır, əvvəlkindən yaxşıdır, düymə tikəndə aldığından çox pul alır. İçim od tutub yandı. «Yəqin, fahişəliyə qurşanıb», – dedim. Rosa dərhal etiraz etdi: «Elə olsa, burda olardı. Özgə harda günü xoş keçər?» Bu məntiqi sübutu tez-tələsik ortaya atmağı şübhələrimi artırdı: «Orada olmadığını mən hardan bilim?» «Bu halda, – o, ağızından vurdu, – ümumiyyətlə, heç nə bilməsən yaxşıdır. Yoxsa elə deyil?» Mən ona yenə nifrət etdim. Ancaq bir az höcətləşəndən sonra Rosa qızı axtaracağına söz verdi. Ancaq elə də əl yeri qoymadı, çünki qıza zəng etdiyi qonşunun telefonu hələ də bağlı idi, onun harada yaşadığından isə xəbərsizdi. «Di yaxşı, lənət şeytana, buna da bir əlac tapılar, – o dedi, – bir saatdan sonra zəng vuraram».

Bir saat üç günə döndü, ancaq qızı tapdı – sağ-salamat və azad. Mən xəcalət çəkə-çəkə qayıdıb, taqşırımı boynuma aldım, günahımı yuyuramış kimi gecə saat on ikidən ilk xoruz banına qədər onu öpüslərə qərş etdim. Sanki, hər şey təzədən başlayırdı. Otaq çılpaq və yaşayış üçün yararsız idi, haçansa gətirdiklərim də daha ələ gəlmirdi. Rosa hər şeyi olduğu kimi saxlayıb dedi: əgər nəşə etmək istəsən, öz hesabınadır, çünki mənə borclusan. Ancaq maddi imkanım sifra yaxınlaşırdı. Təqaüdüm get-gedə məni daha az görürdü. Evdə satıla biləsi çox az şey qalmışdı ki, onlar da – anamın mənim üçün müqəddəs olan zinət əşyalarını çıxmaq şərti ilə – pula getmirdi, çünki o qədər qədimi əşyalar deyildi ki, antikvar sayılaydı. Yaxşı zamanlarda departamentin kitabxanasından ötrü yunan, latın və ispan klassiklərin cildlərini almaq məqsədi ilə qubernator mənə şirnikləşdirici təkliflər etmişdi, ancaq o vaxt buna əlim gəlmədi. Sonralar isə xeyli dəyişiklik baş verdi, ümumiyyətlə, dünyanın zayı çıxdı, hökumət artıq nə incəsənət, nə ədəbiyyat haqqında düşünürdü. Ləyaqətli bir çıxış yolu tapmaqdan bezib, Delqadinanın mənə qaytardığı zinət əşyalarını girov qoymaq üçün şəhər bazarına apararı dar küçüyə yollandım. Dalğın müdrək adam görkəmi alıb, ağızınacan dolu yoxsul yeməxanaların, köhnə kitablar satılan dükənlərin, lombardların yanından bir neçə dəfə oyan-buyana keçdim, ancaq Florina Diosun təmiz adı yolumu kəsdi: cəsərət etmədim. Onda başımı dik tutub, zinət əşyalarını qədim, etibarlı zərgərlik mağazasına satmaq qərarına gəldim.

Böyüdücü şüşə arxasından onlara baxa-baxa satıcı mənə suallar verirdi. Onda həkim ədaləri, vərdişləri və həkimə xas da qorxutmaq xüsusiyyəti var idi. Ona dedim ki, bu bəzək əşyaları mənə anamdan miras qalıb. Hər izahımla razılaşmış kimi mızıldanırdı, nəhayət, monoklunu bir kənara qoydu.

– Çox təəssüf edirəm, – o dedi. – Ancaq bunların hamısı adi şüşədir.

Mənim təəccübümü görüb, canıyananlıqla izah etdi: «Yaxşı ki, qızıl – qızıldır, platin də – platin». Zinət əşyaları alınanda verilən qəbzə özümlə gətirdiyimə əmin olmaq üçün ciblərimi axtardım. Və tamamilə sakit şəkildə dedim:

– Axı onlar yüz ildən çox olar bu hörmətli mağazadan alınıb.

Satıcının heç tükü də tərənəmədi. «Olur ki, – izah etdi, – irsən qalmış zinət əşyalarından zaman-zaman ən qiymətli daşlar yoxa çıxır; onlar ya ailədəki dönüklər, ya oğru zərgərlər tərəfindən dəyişdirilir, saxtakarlığın üstü yalnız onları satmaq istəyəndə açılır. Ancaq icazənizlə, bir saniyə gözləyin», – satıcı qapıdan keçib, zinət əşyalarını mağazanın içərilərinə apardı. Bir müddət sonra qayıdıb, heç nə izah etmədən mənə stul göstərdi – otur gözlə, – özü isə işləməyə davam etdi.

Mən dükana göz gəzdirdim. Anamla buraya bir neçə dəfə gəlmişdim və anamın təkrar etdiyi sözlər indiyəcən yadımda qalmışdı: «Atana demə». Qəfil beynimdən keçən fikir məni diksindirdi: bəlkə, Rosa Kabarkas Delqadina ilə sözləşib, əsl daşları satıblar, mənə də saxtalarını qaytarıblar?

Şübhələr məni üzürdü, bu vaxt katibə məndən arxasınca gəlməyi xahiş edib, bayaqkı qapıdan keçərək, uzun rəflərinə qalın cildlər düzülmiş kiçik kabinetə apardı. Kabinetdəki uzundraz ərəb yazı masasının arxasından qalxıb, mənə köhnə dost kimi sən deyə müraciət edərək, əlimi bərk-bərk sıxdı.

«Biz bir yerdə bakalavrlıq oxumuşuq», – o, salamlamaq əvəzinə dedi. Bu nəhəng adamı çətinlik çəkmədən tanıdım: o, məktəbdə ən yaxşı futbolçu və fahişəxanalara ilk səfərlərimizdə çempion idi. Sonra onu itirdim və yəqin, məni belə əldən düşmüş halda görüb, öz sinif yoldaşlarından biri ilə səhv salmışdı.

Anamın zinət əşyalarının qeydə alındığı arxiv kitabçası açıq şəkildə şüşəli masanın üstünə qoyulmuşdu. Dəqiq tarix və təfərrüatlar təsdiq edirdi ki, Karqamantosların iki nəslin gözəl, ləyaqətli qadınların zinət əşyalarını şəxsən o özü dəyişdirib və elə bu dükanda satdırıb. Bu hadisə biz hələ indiki dükan sahibi ilə məktəbdə oxuyanda, dükanı atası işlədən vaxt baş vermişdi. O, məni sakitləşdirdi: bu biciklər çətinliyə düşən və maddi çətinlikdən öz şərəfinə ləkə gətirmədən çıxmağa çalışan kübar ailələr üçün adi şeydir. Bu amansız gerçəklik qarşısında eşitdiklərimi tanımadığım başqa bir Florina de Dios haqqında xatirə kimi yadda saxlamağı qərara aldım.

İyulun əvvəlində məni ölümdən ayıran həqiqi məsafəni hiss etdim. Ürəyim zəifləmişdi və hər yerdə ölümün əlamətlərini görməyə başladım. İncəsənət Cəmiyyətindəki konsert zamanı bunu lap aydın duydum. Sərinkeş xarab olmuşdu, ədəbiyyat və incəsənət aləminin say-seçmə adamları ağzınacan dolu salonda istidən boğulurdular, ancaq musiqinin sehri onları göylərə qaldırırdı. Sonda, Allegretto poco mosso çalınanda birdən dərk etdim ki, taleyin mənə bu həyatda bəxş etdiyi sonuncu konsertə qulaq asıram. Nə ağrı, nə qorxu duydum, yalnız hər şeyi darmadağın edən bir hiss keçirirdim: bu duyğuları yaşamaq mənə nəsisib olub.

Tərə batmış halda ağuşlardan və fotoqraflardan birtəhər qopa bilmişdim ki, yüz yaşlı ilahə kimi təkərli kreslodə əyləşən Ximena Ortislə qarşılaşdım. Onun burda olması bağışlanmaz günahımı mənə xatırlatdı. Dərisi kimi hamar, fil sümüyü rəngində ipək köynək geyinmişdi, mirvari boyunbağısı üç dəfə boynuna dolanmışdı, iyirminci illərin dəbində vurulan gümüşü saçları yanağında burulmuşdu, altı kölgələnmiş iri sarı gözləri parıldıyırdı. Bütün görkəmi yaddaşının pozulması ucbatından ağılının get-gedə ağ kağıza dönməsi barədə şayiələrlə ziddiyyət təşkil edirdi. Taqətsiz halda quruyub qaldım, ancaq üzümə sıçrayan istiliyin öhdəsindən gəlib, ədəblə dinməzcə təzim etdim. O, kraliçə kimi gülümsəyib, əlimdən yapışdı. Başa düşdüm ki, bu – taleyin qismətidir və ürəyimi həmişə göynədən tikanı çıxarmaq fürsətini əldən vermədim: «Bu anı mən ömrüm boyu arzulamışam», – dedim. «Nə danışırısan! – o təəccübləndi. – Axı sən kimsən?» Mən heç sonra da bilmədim: o, doğrudanmı, hər şeyi unutmuşdu, ya bu onun sonuncu intiqamı idi.

Öləcəyim haqda fikir əlli yaşımın tamamına az qalmış, buna oxşar bir şəraitdə, gecə karnavalda üzünü görmədiyim qeyri-adi bir qadınla apaçı tanqosu oynayanda məni sarsıtmışdı; o, məndən qırx funt ağır və iki qarış uzun idi, buna baxmayaraq, quş kimi süzürdü. Bir-birimizə bərk-bərk sıxılıb oynayırıdık, hətta damarlarımızda axan qanın səsini eşidirdik, onun tövşüyən nəfəsi, kəşif tər qoxusu, iri döşləri məni uyutmuşdu və birdən-birə ölümü elə yaxında hiss etdim ki, diksinib az qaldım yığılam. Sanki, qeybdən gələn bir səs qulağıma dedi: «Nə eləyirsən elə, fərqi yoxdur, bu il, ya yüz il sonra, onsuz da ölüb gedəcəksən». Qadın qorxaraq məndən aralandı: «Sizə nə oldu?» «Heç nə», – toxtamağa çalışıb, cavab verdim:

– Məni titrəməyə siz məcbur edirsiniz.

O vaxtdan ömrümü illərlə yox, onilliklərlə hesablamağa başladım. Beşinci onillik həlledici oldu – birdən dərk etdim ki, az qala, hamı, məndən balacadır. Ən dolğunu altıncı onillik idi – artıq səhv etməyə vaxtım qalmırdı. Yeddinci onilliyi qorxu içində keçirdim, çünki bu axırıncı on il həm də sonuncu ola bilərdi. Ancaq doxsanilliyimin səhəri sağ-salamat və xoşbəxt halda Delqadınanın yatağında oyananda özümə təskinlik verdim ki, həyat – heç də axıb gedən coşqun Heraklit çayı deyil, doxsan il qovrulduğun ocaqda daha bir doxsan il də o biri böyrün üstə bişmək fürsəti verən möcüzəli bir şeydir.

İndi gözümlün yaşı ovcumun içində idi. Kimdənsə bir damcı mehribanlıq görməyimə bənddim, qəhərimi heç də həmişə boğa bilmirdim və ölümümdən çox, Delqadınanın qalan ömrünü mənsiz necə keçirəcəyi mənə ağır gəldiyindən, onun yuxusuna keşik çəkmək ləzzətindən imtina etmək qərarına gəldim. Belə üzüntülü günlərin birində fikrimi dağıtmaq üçün rəsmi idarələrin yerləşdiyi Notariuslar

küçəsinə getdim və heç on iki yaşım tamam olmamış eşqin incəlikləri ilə zorla tanış edildiyim, görüş yeri olan köhnə mehmanxananın yerində bir yığın zir-zibil görüb heyrətləndim. Qədimlərdə gəmi sahiblərinə məxsus olmuş, gəclə suvanmış, qızılı frizli sütunları, ortasında – oranjeriyaya əlvan işıq süzülən yeddi rəngli şüşə günbəzin altında isə daxili həyəti olan bu gözəl binadan şəhərdə çox az idi. Aşağı mərtəbədə, küçəyə baxan portalın arxasında bir əsrdən artıqdı ömrü boyu xəyallarla yaşayan, firavan dolanan, sonra isə müflisləşən atamın işlədiyi müstəmləkə notarial kontorları yerləşirdi. Tədricən kübar ailələr üst mərtəbəni tərk etdilər və onların yerini bir peso yarım çay limanının yaxınlığındakı yeməxanalarda ələ keçirdikləri müştərilərlə səhərə qədər otaqlara çıxıb düşən, gecələr çalışmaq müsibətilə üzləmiş qadın dəstəsi tutdu.

On iki yaşında, hələ gödək şalvar və məktəbli başmaqları geyindiyim vaxt atam növbəti qurtarmaq bilməyən iclasda çarpışanda üst mərtəbə ilə tanış olmaq həvəsindən özümü saxlaya bilmədim və qarşımda ilahi bir mənzərə açıldı. Səhərə qədər bədənimə satan qadınlar gündüz saat on birdən sonra adi həyat yaşayırdılar; şüşə günbəzin altı dözülməz isti idi və onlar gecə sərgüzəştləri barədə hündürdən danışa-danışa evdə lüt anadangəlmə gəzirdilər. Mən qorxdum. Ağılıma gələn yeganə şey gəldiyim yolla da geri qaçmaq oldu, ancaq bu yerdə ətli-canlı, qıvraq, gil sabun qoxusu verən çılpaq qadınlardan biri məni arxadan qucaqlayıb, lüt kirayənişinlərin şən qışqırıqları və alqış sədaları altında öz karton hücrəsinə dartıb apardı.

Məni dalı üstə dörd adama yetəsi yatağa tulladı, gödək şalvarımı ustalıqla çıxarıb, üstümə mindi, ancaq bədənimə buxovlayan vahimə onu kişi kimi qəbul etməyimə imkan vermədi. Gecə evdə xəcalətimdən qovrulurdum və onu yenə görmək istəyi məni bir dəqiqə də olsun yatmağa qoymadı. Ertəsi gün, gecələr çalışan qadınların hələ yatdığı vaxt, titrəyə-titrəyə həmin hücrəyə qalxdım, ağlaya-ağlaya qadını oyadıb, amansız gerçəklik bizi həyata qaytarana qədər sevgidən ağılımı itirdim. Adı Kastorina olan həmin qadın binanın kraliçası idi.

Ayaqüstü eşqbazlıq üçün xırda otaqlar bir peso idi, ancaq günü neçəyə olduğunu çox az adam bilirdi. Bundan başqa, Kastorina məni kasıb müştəriləri öz səhər ziyafətlərinə dəvət etdikləri, sabun borc verdikləri, dişlərini sağaltdıqları, ehtiyacları olanda isə sevgilərini əsirgəmədikləri bəlalı aləmləri ilə də tanış etdi.

Ancaq haçan öldüyü məlum olmayan, çay bəndinin sınıq-salxaq künc-bucağından çıxıb, baş mamasının müqəddəs taxtına qalxmağı bacaran, yeməxana davasında itirdiyi gözünü dəniz qulduru kimi sarğı ilə bağlamış ölməz Kastorinanı indi heç kim tanımırdı. Onun sonuncu oynaşı dəmiryol qəzasında öz şən təbəssümünü itirənə qədər Havanada ən yaxşı kornetçilərdən biri kimi tanınan, Katorqa Xonas adında kamaqueyalı xoşbəxt zənci olmuşdu.

Həmin acı təəssüratlar yaradan gəzintidən sonra ürəyim sancmağa başladı, ot-ələfdən dəmlədiyim çay, bədənimə sürtdüyüm cürbəcür şeylər mənə yüngüllük gətirmədi. Yanına getdiyim məşhur nəsiləndən olan həkim qırx iki yaşında məni müalicə edənə nəvəsi idi; öz babasına ələ oxşayırdı, yetmiş yaşındakı babası kimi ələ qoca görünürdü ki, mən diksindim: vaxtımdan əvvəl tökülmiş saçlar, gözündə uzağı görmək üçün eynək və ümitsiz kədər. Həkim zərgər dəqiqiyyə ilə bütün bədənimə müayinə etdi. Sinəmə, kürəyimə qulaq asdı, təzyiqimi ölçdü, dizlərimin reaksiyasını yoxladı, gözümün dibinə və alt göz qapaqlarımın rənginə baxdı. Mən taxtda çevrildiyim vaxt ələ qəliz suallar yağdırırdı ki, fikirləşib cavab verməyə çatdırmırdım. Bir saatdan sonra xoşbəxtcəsinə gülümsəyərək mənə baxdı. «Bax belə, – o dedi, – güman edirəm ki, burda mənlilik bir şey yoxdur». «Bu nə deməkdir?» «Siz yaşda adam üçün sağlamlığınız əla vəziyyətdədir». «Çox maraqlıdır, – dedim, – qırx yaşım olanda babanız da eynən belə demişdi, sanki, vaxt keçmir». «Həmişə belə demək olar, – nəvə bildirdi, – çünki yaş yaşdır». Ondan söz qopartmaq məqsədilə dedim: «İntəhası, hər şeyin sonu ölümdür». – «Bəli, – o təsdiq etdi, – ancaq sizin vəziyyətinizdə ölmək ələ də asan deyil. Sizə faydalı ola bilmədiyimə görə səmimi qəlbədən təəssüflənirəm».

Bütün bu xatirələr gözəldir, ancaq 29 avqust ərəfəsində daş asılmış ayaqlarım pilləkənlə evə qalxanda məni hissiz-duyğusuz gözləyən yüz yaşımın sonsuz ağırlığını hiss etdim. Yenə anam Florina de Dios ölənəcən onun yatağı olan çarpayıda yuxuma girdi və son dəfə, ölümünə iki saat qalmış gördüyüm

vaxtdakı kimi, mənə xeyir-dua verdi. Bunu sonuncu xəbərdarlıq kimi başa düşüb həyəcanlandım və Rosa Kabarkasa zəng etdim ki, elə bu axşam qızı gətirsin, çünki görürəm, doqquzuncu onilliyi son nəfəsimə qədər yaşamaq arzum həyata keçməyəcək. Axşam saat səkkizdə bir də zəng vurdum və o təkrar etdi ki, mümkün deyil. «Nəyin bahasına olursa olsun, bunu etmək lazımdır», – bərk qorxmuş halda qışkırdım. Rosa xudahafizləşmədən dəstəyi asdı, ancaq on beş dəqiqədən sonra zəng vurdu:

– Yaxşı, o buradadır.

On bir əyirmi dəqiqə işləmiş oraya gedib, Rosa Kabarkasa son vəsiyyətimi etdim, məndən sonrakı dövr üçün qıza dair göstərişlərimi verdim. Onun evindəki qətdən təsirləndiyimi güman edib, mənə sancdı: «Ölməyə hazırlaşmısan, lütf elə, burada yox». Mən isə cavab verdim: «Bir şey olsa, deyərsən, Puerto-Kolombia qatarı vurub, ancaq bu miskin dəmir qutu mığmığanı da vurmağa qadir deyil».

Həmin gecə hər şey hazır vəziyyətdə arxası üstə uzanıb, doxsan bir yaşımın ilk anında son ağrılarımı gözlədim. Kilsə zənglərinin uzaqdan gələn səsinə dinlədim, yanı üstə yatan Delqadinanın ətrini duydum, kiminsə qışqırtısını və ola bilsin, yüz il əvvəl bu otaqda ölmüş adamın hönkürtüsünü eşitdim. Son dəfə köks ötürüb, işığı söndürdüm, özümlə aparmaq üçün onun əlindən tutdum, sonuncu göz yaşlarımı udaraq, qüllə zənginin gecəyarısını bildirən on iki zərbəsini saydım, sonra xoruzlar banladı, sonra səhər açıldı və doxsan bir yaşımda sağ-salamat olmağımın şərəfinə fişənglər göyə yüksəldi.

Rosa Kabarkasa ilk olaraq dedim: «Sənə dükan və bağı ilə bir yerdə ev alaram». O cavab verdi: «Gəl iki qoca saziş bağlayaq: ikimizdən kim çox yaşasa, hər şeyimiz ona qalsın, notariusda da imzalayaq». «Yox, mən öləndə hər şey ona çatmalıdır». «Nə fərqi var, – Rosa Kabarkas dedi, – mən qızın qayğısına qalaram, sonra səninkini də, özümünkünü də ona verərəm, bu dünyada mənim başqa heç kimim yoxdur. Hələlik isə gəl sənə otağına sərincəş qoyaq, yaxşı bir otaq düzəldək, kitabların, musiqinin də olsun».

– Deyirsən, o razılaşar?

– Ay tənha qoca, əlbəttə, sən yaşlaşmısan, ancaq axmaq ki deylsən, – Rosa Kabarkas uğundu. – Bu yazıq qız səndən ötrü dəli-divanədir.

Mən göz qamaşdıran, fərəh oyadan küçəyə çıxdım və yüz yaşımın üfəqündə ilk dəfə özümü tanıdım. Xoşbəxt səhərin dumduru işığı sakit və sahmanlı evimə dolurdu. Damiana mətbəxdə bərkdən oxuyurdu, heç vaxt olmadığı qədər gümrəh və sağlam görünən pişik quyuğunu topuğuma sürüb, mənimlə yazı masamın yanına gəldi. Masanı səliqəyə salanda – saralmış kağızlar, mürəkkəbqabı, qaz lələyindən qələm – günəş parkdakı badam ağaclarının arasından içəri düşdü və quraqlığa görə bir həftə gecikmiş poçt daşıyan çay gəmisini uğultu ilə liman kanalına girdi. Axır ki, əsl həyat gəlib yetişdi, mən xilas oldum. Və yüz il yaşayandan sonra günlərin birində, yalnız böyük məhəbbətdən bəxtiyarlıq içində can verərək öləcəyəm.